

EU-MIDIS II

**Второ проучване на положението на
малцинствата и дискриминацията
в Европейския съюз**

Роми — Избрани резултати

Europe Direct е услуга, предназначена да ви помогне да намерите отговори на въпросите, които си задавате за Европейския съюз.

Единен безплатен номер (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Информацията, както и повечето обаждания са безплатни (възможно е обажданията от мрежата на някои оператори, от обществени телефони или от хотели да бъдат таксувани).

Снимки (корица и вътре): © Shutterstock (Tomas Vynikal) и FRA

Допълнителна информация за Европейския съюз можете да намерите в интернет (<http://europa.eu>).

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2018 г.

Print	ISBN 978-92-9491-854-3	doi:10.2811/298886	TK-AN-16-111-BG-C
PDF	ISBN 978-92-9491-841-3	doi:10.2811/552814	TK-AN-16-111-BG-N

© Агенция на европейския съюз за основните права, 2016 г.

Възпроизвеждането е разрешено при посочване на източника.

Второ проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз

Роми — Избрани резултати

Предговор

Около 80 % от анкетираните роми живеят под прага на риска от бедност за тяхната страна; всеки трети живее в жилище без течаща вода; всяко трето ромско дете живее в домакинство, в което някой си е легнал гладен поне веднъж през предходния месец; и 50 % от ромите на възраст между 6 и 24 години не посещават училище. Този доклад откроява тревожна реалност, пред която не можем да си затваряме очите: най-голямото етническо малцинство в Европейския съюз продължава да се сблъсква с недопустима дискриминация и неравен достъп до жизненоважни услуги.

Настоящият доклад извежда на преден план устойчивите пречки пред заетостта, образованието, жилищното настаняване и здравните услуги, като в същото време разкрива, че 4 от 10 анкетирани роми са се почувствали дискриминирани най-малко веднъж през последните пет години — но въпреки това съвсем малка част от тях са предприели действия след инцидента. Това положение едва ли е изненадващо, като се има предвид, че повечето роми не познават законите за забрана на дискриминацията или организации, които могат да предложат подкрепа. Това обаче повдига сериозни въпроси относно упражняване на правото на недискриминация, гарантирано от Хартата на основните права на Европейския съюз (ЕС) и Директивата за расовото равенство.

Докладът е изготвен въз основа на широкомащабно проучване, при което е събрана информация за почти 34 000 лица, живеещи в ромски домакинства в девет държави — членки на Европейския съюз (ЕС), получена чрез почти 8 000 лични интервюта с роми. В него са представени избрани резултати от Второто проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз, в което са анкетирани около 26 000 души с имигрантски произход или от етническо малцинство, живеещи в ЕС.

Второто проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз е основна част от ангажмента на Агенцията на ЕС за основните права да събира и публикува данни за групи, които не са обхванати от проучвания сред общото население. Това е третото проучване на агенцията, което акцентира върху ромите. Проучването на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз, проведено през 2008 г., беше първото усилие да се осигурят сравнителни доказателства за тяхното положение. Методологията на второто Проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз бе адаптирана така, че да осигури възможно най-добрите резултати с оглед надеждност и сравнимост между отделните държави.

Данните, представени в този доклад, представляват уникален ресурс за политиците, който им дава възможност да преценяват напредъка във времето и ще спомогне за идентифициране както на успехите, така и на недостатъците в провежданите политики. Тази информация е от съществено значение за формулиране на ефективни мерки не само за ромите, но и за всички групи от периферията на обществото.

Картината, очертана в тази публикация, е стряскаща и Агенцията на ЕС за основните права се надява, че тя ще насърчи усилията за пълното приобщаване на ромите и за зачитане на техните основни права.

Michael O'Flaherty

Директор

Код на държавата

Код на държавата	Държава — членка на ЕС
BG	България
CZ	Чешка република
EL	Гърция
ES	Испания
HR	Хърватия
HU	Унгария
PT	Португалия
RO	Румъния
SK	Словакия

Групиране на държавите

ЕС-28 Настоящите 28 държави — членки на ЕС

9 ДЧ Девет държави — членки на ЕС, в които е извършено проучване сред ромите от EU-MIDIS II

Съкращения и акроними

EU-MIDIS Проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз

EU-SILC Статистически данни на ЕС за доходите и условията на живот

МОТ Международна организация на труда

МПИСКП Международен пакт за икономически, социални и културни права

НРС Наблюдение на работната сила (Евростат)

ПРООН Програма за развитие на ООН

ЦУР Цели за устойчиво развитие (Организация на обединените нации)

Съдържание

ПРЕДГОВОР	3
ЗАЩО Е НЕОБХОДИМО ТОВА ПРОУЧВАНЕ?	7
1 ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ И СТАНОВИЩА НА FRA	11
1.1. Бедност и социално изключване	11
1.2. Участие на пазара на труда	12
1.3. Образование	12
1.4. Информираност за правата и уведомяване за случаи на дискриминация	13
1.5. Към по-ефективен мониторинг и оценка	14
2 КАКВО ПОКАЗВАТ РЕЗУЛТАТИТЕ?	15
2.1. Бедност и маргинализирани условия на живот	15
2.1.1. Подходна бедност	16
2.1.2. Гладуване	18
2.2. Участие на пазара на труда	19
2.2.1. Заявена основна дейност	20
2.2.2. Платена работа	20
2.2.3. Млади хора, които не работят, не учат и не се обучават	23
2.2.4. Нисък интензитет на икономическа активност в домакинствата	24
2.3. Образование	25
2.3.1. Обхват от образование	26
2.3.2. Сегрегация в образованието	30
2.3.3. Образователно равнище	31
2.4. Здраве	32
2.4.1. Здравно осигуряване и неудовлетворени медицински потребности	32
2.4.2. Дългосрочно ограничена активност	33
2.5. Жилищно настаняване	35
2.5.1. Разполагаемо пространство	35
2.5.2. Достъп до комунални услуги и основни жилищни удобства	36
2.5.3. Качество на жилищата и заобикалящата среда	38
2.6. Дискриминация и информираност за права	40
2.6.1. Ниво на дискриминация	40
2.6.2. Мнения за общото разпространение на дискриминация по етнически признак	42
2.6.3. Уведомяване за случаи на дискриминация	44
2.6.4. Информираност относно организации за подкрепа, органи за равно третиране, закопи и кампании за борба срещу дискриминацията	45
ПРОУЧВАНЕТО НАКРАТКО	47
РЕФЕРЕНЦИИ	51

Графики и таблици

Графика 1:	Дял на изложените на риск от бедност (под 60 % от медианния еквивалентен доход след социалните трансфери) роми в сравнение с дела за населението като цяло през 2014 г. (EU-SILC), по държави – членки на ЕС (%)	16
Графика 2:	Дял на изложените на риск от бедност и концентрация на ромите в жилищни райони, по държави – членки на ЕС (%)	17
Графика 3:	Възможности за „преживяване“, роми, по държави – членки на ЕС (%)	18
Графика 4:	Роми, живеещи в домакинства, в които през предишния месец най-малко един човек си е легнал гладен веднъж, няколко пъти, четири или повече пъти, по държави – членки на ЕС (%)	19
Графика 5:	Процент ромски жени и мъже на възраст 20–64 години на платена работа, включително самонаети, работещи от време на време или работили през последните четири седмици, в сравнение с равнището на заетост от Европа 2020 за 2015 г. (Евростат), по държави – членки на ЕС (%)	22
Графика 6:	Млади роми на възраст 16–24 години, които не работят, не учат и не се обучават допълнително като основна дейност, по държави – членки на ЕС (%)	24
Графика 7:	Роми на възраст от 0–59 години, живеещи в домакинства с настоящ нисък интензитет на икономическа активност, по държави – членки на ЕС (%)	25
Графика 8:	Деца на възраст между 4 години и (специфична за всяка страна) началната възраст за задължително образование, които са обхванати от образование в ранна детска възраст, по държави – членки на ЕС (%)	26
Графика 9:	Деца в задължителна училищна възраст (специфична за всяка страна), които учат, по държави – членки на ЕС (%)	27
Графика 10:	Роми на възраст от 6 до 24 години по образователната степен, която посещават (%)	29
Графика 11:	Преждевременно отпаднали от образование и обучение на възраст 18–24 години, по държави – членки на ЕС (%)	30
Графика 12:	Училищна сегрегация – концентрация на ромски деца на възраст 6–15 години в училищата, по държави – членки на ЕС (%)	31
Графика 13:	Роми, които не са завършили никакво ниво на формално образование (ISCED 0), по възрастови групи и държави – членки на ЕС (%)	32
Графика 14:	Роми на възраст 16 или повече години, които посочват, че са обхванати от националното основно здравно осигуряване и/или от допълнително осигуряване, по държави – членки на ЕС (%)	33
Графика 15:	Дългосрочно ограничена активност на жените и мъжете, роми и общото население, по държави – членки на ЕС (%)	34
Графика 16:	Среден брой стаи на човек в домакинството, роми и общо население (средно), по държави – членки на ЕС	36
Графика 17:	Ромите, живеещи в домакинства без течаща вода вътре в жилището, в сравнение с общото население, по държави – членки на ЕС (%)	37
Графика 18:	Роми, живеещи в жилища без тоалетна и душ или баня вътре в жилището, в сравнение с общото население, по държави – членки на ЕС (%)	38
Графика 19:	Цялостно разпространение на дискриминацията, основана на ромски произход, през последните 5 години и последните 12 месеца, по държави – членки на ЕС (%)	40
Графика 20:	Роми, които считат, че дискриминацията, основана на етнически произход, цвят на кожата или религия, е много или доста широко разпространена в тяхната страна, по държави – членки на ЕС (%)	43
Графика 21:	Възприемана от общото население степен на дискриминация, основана на етнически произход, в девет държави – членки на ЕС (Специално проучване на Евробарометър 437), по страни (%)	43
Графика 22:	Роми, които са уведомили или са подали жалба за последния случай на дискриминация, основана на ромски произход, по държави – членки на ЕС (%)	44
Графика 23:	Информираност сред ромите за организации, които предлагат подкрепа или съвет на жертвите на дискриминация (независимо от основанията за дискриминация), по държави – членки на ЕС (%) ...	45
Графика 24:	Информираност на ромите за закони, които забраняват дискриминацията въз основа на цвят на кожата, етнически произход или религия, по държави – членки на ЕС (%)	46
Таблица 1:	Настояща основна дейност в деветте държави – членки на ЕС, всички лица в ромските домакинства на възраст 16 години или повече (%)	21
Таблица 2:	Процент на ромите на платена работа на възраст между 20 и 64 години, включително самонаети, с нередовна във времето работа и работили през последните четири седмици, по възрастови групи и страна (%)	23
Таблица 3:	Коефициент на записване на роми в съответната образователна степен в сравнение с общото население, по възрастови групи и по държави – членки на ЕС (%)	28
Таблица 4:	Роми, живеещи в жилища с течащ покрив, влажни стени или други проблеми в жилищната структура и в жилища, които са твърде тъмни в сравнение с общото население, сравнени с общото население, по държави – членки на ЕС (%)	39
Таблица 5:	Окръжаваща жилищна среда – роми, живеещи в райони, засегнати от замърсяване на околната среда, престъпност, насилие и вандализъм в сравнение с общото население, по държави – членки на ЕС (%)	39
Таблица 6:	Делът респонденти, които са се чувствали дискриминирани поради ромски произход през последните 12 месеца в различни сфери от живота, по държави – членки на ЕС (%)	41
Таблица 7:	Делът респонденти, които са се чувствали дискриминирани поради ромски произход през последните 5 години в различни сфери от живота, по държави – членки на ЕС (%)	42
Таблица 8:	Брой ромски граждани и домакинства, интервюирани в EU-MIDIS II, по държави – членки на ЕС	48

Защо е необходимо това проучване?

Институциите на Европейския съюз (ЕС) отдавна подчертават необходимостта от гарантиране на равно третиране на ромите — най-голямото европейско малцинство — по отношение на основните им права, които са залегнали в Хартата на основните права на ЕС. Те също така осигуряват насоки и финансиране на държавите — членки на ЕС, за да се постигне това.

През 2011 г. Европейската комисия (ЕК) предлага Рамка на ЕС за национални стратегии за интегриране на ромите до 2020 г. Тя има за цел да осигури равен достъп на ромите до четири основни сфери — заетост, образование, здравеопазване и жилищно настаняване — с оглед подобряване на техните социално-икономически условия. В съобщението се подчертава, че в Европа 2020, стратегията на ЕС за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, няма място за продължаващата икономическа и социална маргинализация на най-голямото етническо малцинство в Европа. На 9 декември 2013 г. Съветът на ЕС приема Препоръка за ефективни мерки за интегриране на ромите в държавите членки (Препоръка на Съвета от 2013 г.)¹, за чието изпълнение Европейската комисия следва да докладва ежегодно.

Въпреки че ромите са най-голямото етническо малцинство в Европа², не съществува системно събиране на данни за ромите в държавите — членки на ЕС. Следователно статистическите индикатори в Европа 2020 за заетост, бедност и образование не могат да бъдат дезагрегирани за ромите. С много малки изключения, мащабните проучвания за целия ЕС — например Статистически данни на ЕС за доходите и условията на живот (EU-SILC) и Наблюдението на работната сила (НРС) — понастоящем не събират информация за етническа принадлежност и не обхващат в достатъчна степен етническите малцинства, включително ромите.

Относно терминологията

Съветът на Европа използва „роми“ като обобщаващо понятие. То се отнася до роми, синти, кале и свързани с тях групи в Европа, включително „пътуващите хора“ (Travellers) и източните групи (дом и лом), като обхваща широко разнообразие от съответните групи, включително лица, които се самоопределят като цигани.

За целите на проучването EU-MIDIS II „роми“ се отнася за автохтонни „роми“ в рамките на отделни държави — членки от ЕС, и не се фокусира върху „роми“, които се местят от една държава — членка на ЕС, в друга.

За повече информация вж. Съвет на Европа (2012 г.) Описателен речник на термини относно въпроси, свързани с ромите, Страсбург.

През 2016 г. Европейската сметна палата публикува специален доклад за оценка на въздействието на политическите инициативи и финансовата подкрепа на ЕС за интегрирането на ромите³. Препоръка 8, буква б) от доклада призовава Европейската комисия да насърчи държавите членки да събират подробни статистически данни относно етническата принадлежност през следващите две години. Освен това докладът предполага, че и Евростат може да включи съответни въпроси в своето Проучване на доходите и условията на живот (EU-SILC) и в Наблюдението на работната сила. Европейската комисия обаче отхвърли тази препоръка с коментара, че събирането на статистически данни за етническа принадлежност чрез европейски статистически инструменти е технически трудно, скъпо и правно предизвикателство в някои страни.

В Програмата на ООН до 2030 г. за устойчиво развитие държавите членки се ангажират да правят преглед на постигнатия напредък в изпълнението на целите през следващите 15 години и да разработят индикатори за подпомагане на тази дейност. За да се подпомогне измерването на напредъка и да се гарантира, че никой не е забравен, ще бъдат необходими качествени, достъпни, своевременни и надеждни отделни данни⁴.

1 Съвет на Европейския съюз (2013 г.), Препоръка 378/1 на Съвета от 9 декември 2013 година относно ефективни мерки за интегриране на ромите в държавите членки, ОВ 2013 С 378.

2 Европейска комисия, „ЕС и ромите“ (онлайн), 5 август 2016 г. и Съвет на Европа (2012 г.).

3 Европейска сметна палата (ЕСП) (2016 г.).

4 За повече информация, вж. [уеб страницата](#) на „Дневен ред 2030“.

В отговор на необходимостта от данни

Агенцията на ЕС за основните права (FRA) запълва липсата на данни с проучванията си относно етническите малцинства и ромите. Настоящият доклад представя избрани резултати за ромите въз основа на второто Проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз (EU-MIDIS II). Пълните резултати за ромите ще бъдат публикувани през 2017 г.

През 2008 г. FRA анкетира роми в седем държави – членки на ЕС ⁵, в контекста на първото Проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз (EU-MIDIS I) ⁶. През 2011 г. – заедно с Европейската комисия, Програмата на ООН за развитие (ПРООН) и Световната банка – FRA провежда **второ проучване за ромите** в 11 държави – членки на ЕС ⁷. Проучването събира данни за социално-икономическото състояние в заетостта, образованието, жилищното настаняване и здравеопазването, за случаите на дискриминация и на информираност за правата.⁸

През 2016 г. FRA прави проучване за роми за трети път, в рамките на EU-MIDIS II, за да оцени напредъка във времето, отразяващ въздействието на приложените законодателни промени и политики. Използвайки опыта от предишни проучвания, това проучване позволява данните да се сравняват с тези на Евростат, като се запазва, доколкото е възможно, съпоставимостта с данните от предишните проучвания за ромите.

Събирането на данните

■ **Страни, обхванати от проучването** – EU-MIDIS II събира информация от над 25 500 респонденти от различни етнически малцинствени и имигрантски общности във всички 28 държави – членки на ЕС. Резултатите, обобщени в този доклад, се основават на 7 947 индивидуални интервюта с респонденти от ромски произход в България, Гърция, Испания, Португалия, Румъния, Словакия, Унгария, Хърватия и Чешката република. Освен това проучването събира информация за 33 785 роми, живеещи в домакинствата на респондентите. Ромите, живеещи в деветте страни,

представени в проучването, представляват около 80 % от ромите, живеещи в ЕС, според оценката на Съвета на Европа ⁹. От деветте страни, изследвани в ЕС-MIDIS II, осем са изследвани в проучването за ромите от 2011 г. и шест в проучването EU-MIDIS I от 2008 г.

- **Представителност на резултатите от проучването** – данните са представителни за роми, живеещи в деветте държави – членки на ЕС, в географски или административни единици с гъстота на ромското население по-висока от 10 %, които се самоопределят като „роми“ или като членове на една от другите групи, обхванати от този общ термин. Следователно изводите, представени в настоящия доклад, отразяват условията на живот, упражняването на основните права и случаите на дискриминация на близо 80 % от ромите, живеещи в изследваните девет държави – членки на ЕС (за повече информация, вж. „Проучването накратко“).
- **Участници в проучването** – лица на възраст 16 и повече години, живеещи в частни домакинства, самоопределящи се като роми и с обичайно местопребиваване територията на ЕС за най-малко 12 месеца, са тези, които са включени да участват в проучването.
- **Въпроси в проучването** – респондентите са предоставяли информация за личното си положение и условия на живот, както и за основните социално-демографски характеристики на всички членове на домакинството. В проучването са включени въпроси за случаи на дискриминация в сферите на заетостта, образованието, жилищното настаняване, здравеопазването и при ползване на обществени или частни услуги, както и за степента, в която съответните органи са били уведомявани за такива случаи. Освен това проучването пита за случаи, в които респондентите са били жертва на престъпления (включително престъпления от омраза). Проучването също включва и въпроси за информираността на респондентите относно техните права и механизми за правна защита. Въпросникът доразвива използваните в EU-MIDIS I и в проучването за ромите от 2011 г. и бе допълнително подобрен след консултации със заинтересовани страни и експерти и след последвалия през 2014 г. когнитивен предварителен тест (качествен инструмент за подобряване дизайна на въпросника) ¹⁰. Интервютата от проучването бяха проведени в периода между октомври 2015 г. и април 2016 г.

5 България, Гърция, Полша, Румъния, Словакия, Унгария и Чешката република.

6 FRA (2009 г.).

7 България, Гърция, Испания, Италия, Полша, Португалия, Румъния, Словакия, Унгария, Франция и Чешката република.

8 FRA (2012 г.).

9 Съвета на Европа (2012 г.).

10 Вж. Willis, G. B. (2005), параграф 3.

■ **Избор на индикатори** – наборът от индикатори, представен в този доклад, отразява приоритетните области на Рамката на ЕС за национални стратегии за интегриране на ромите до 2020 г.: заетост и бедност, образование, жилищно настаняване, здравеопазване, дискриминация и информираност за правата. Подробните резултати и анализът на допълнителните индикатори ще бъдат публикувани през 2017 г. Когато е възможно и за да се даде възможност за аналитично сравнение, индикаторите са същите или подобни на тези, прилагани в стандартните европейски проучвания като EU SILC или HPS на ЕС. Направени са и първи сравнения с проучването за

ромите от 2011 г. и с EU-MIDIS I за съпоставими индикатори, които са включени само когато са отчетени големи различия. С подобренията в методологията на проучването и използването на дизайна за тежест на извадката през 2016 г. съпоставимостта с проучването за ромите от 2011 г. или с EU-MIDIS I е ограничена, с известни уговорки, очертани при отделните случаи (за повече информация вж. „[Проучването накратко](#)“). Анализът на тенденциите за всяка от изследваните страни следва да разгледа методологическите уговорки и статистическите вариации, както и необходимостта от по-нататъшен задълбочен анализ.

1

Основни констатации и становища на FRA

Изложените по-долу становища на FRA, които доразвиват основните заключения на EU-MIDIS II по отношение на ромите, трябва да се четат в контекста на целите, залегнали в стратегията на ЕС за растеж „Европа 2020“, и по-специално на Препоръката на Съвета от 2013 г. за ефективни мерки за интегриране на ромите в държавите членки.

„Европа 2020“ поставя за цел намаляване до 2020 г. на броя на хората, застрашени от бедност или социално изключване, с 20 милиона. Ромите са свръхпредставени сред засегнатите от бедност и социално изключване: първото проучване на FRA за ромите през 2011 г. установява, че най-малко 8 от 10 анкетирани роми са изложени на риск от бедност и средно по-малко от един на всеки трима отговаря, че е на платена работа, докато почти половината живеят в жилища без основни удобства като кухня в жилището, вътрешна тоалетна, душ или вана в жилището и без електричество.

В този контекст през април 2011 г. Европейската комисия приема Рамка на ЕС за национални стратегии за интегриране на ромите, чийто акцент е върху четири основни сфери: образование, трудова заетост, здравеопазване и жилищно настаняване. Държавите членки разработват свои национални стратегии за интегриране на ромите и набор от интегрирани политически мерки въз основа на тази рамка. През декември 2013 г. Съветът по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси (EPSCO) издаде препоръка, съдържаща насоки за държавите

членки, които да подобрят ефективността на техните мерки за интегриране на ромите. В същото време ЕС разпределя финансиране чрез структурните и инвестиционните фондове на ЕС, въвеждайки конкретна тематична *предварителна* условност, която изисква да бъде приета съответна национална стратегия за интегриране на ромите с оглед използване на средствата за интегриране на ромите.

1.1. Бедност и социално изключване

EU-MIDIS II показва, че 80 % от ромите продължават да живеят под прага на бедността в съответната страна; че всеки трети ром живее в жилище без течаща вода; един от 10 в жилище без електричество; и че всеки четвърти ром (27 %) и всяко трето ромско дете (30 %) живеят в домакинство, изправено пред гладуване поне веднъж през предходния месец.

Това предполага, че целта на Препоръката на Съвета за ефективни мерки за интегриране на ромите от 2013 г., отнасяща се до намаляване на бедността чрез социални инвестиции, е далеч от постигането ѝ. Същото се отнася и до Препоръката на Европейската комисия от 2013 г. „Инвестиране в децата: прекъсване на цикъла на неравностойното положение“, която предоставя насоки на държавите членки за организиране и изпълнение на политики за преодоляване на детската бедност и социалното изключване.

Становище 1 на FRA

Държавите – членки на ЕС, трябва да адаптират своите национални програми за реформи в рамките на Европейския семестър и да дадат най-висок приоритет за облекчаване на крайните форми на бедност, особено глада, недохранването и липсата на жилища сред ромите, както това е предвидено и в Цел 1 за устойчиво развитие на ООН.

Държавите – членки на ЕС, трябва да гарантират, че системите за социална защита и социални услуги, предоставяни на лица в неравностойно положение, включително на ромите, са адекватни, достъпни и се използват от потенциалните бенефициери.

Националните цели на стратегията „Европа 2020“ и националните програми за реформи следва изрично да са насочени към уязвимостта на децата от ромски произход, като се гарантира, че домакинствата имат, като минимум, достъп до адекватно жилище с течаща вода, електричество и достатъчно пространство.

Държавите – членки на ЕС, следва да се възползват пълноценно от Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица, за да се осигури безплатна храна в училищата и детските заведения на всички деца, включително на ромите, които са в нужда и страдат от недохранване.

1.2. Участие на пазара на труда

EU-MIDIS II констатира, че само един от четирима роми на възраст 16 години или по-възрастни са „заети“ или „самонаети“ към момента на проучването. При ромските жени се отчитат много по-ниски равнища на заетост, отколкото при мъжете роми – 16 % в сравнение с 34 %. Като цяло, проучването показва, че делът на роми на платена работа на възраст 20–64 години е 43 %, което е съществено под средното равнище от 70 % в ЕС през 2015 г. Положението на младите хора е значително по-лошо: средно 63 % от ромите на възраст 16–24 години не работят, учат или посещават някаква друга форма на обучение по време на проучването, докато средната стойност за ЕС за същата възрастова група е 12 %. За тази възрастова група резултатите показват също значителни разлики между половете – 72 % от младите жени от ромски произход не работят, не учат или не

¹¹ Фондът за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица (FEAD) подкрепя действия на държавите членки за предоставяне на материална помощ – например храна, облекло и основни лични вещи – на най-нуждаещите се лица.

посещават друга форма на обучение в сравнение с 55 % от младите мъже роми.

Това предполага, че постигането на целта от Препоръката на Съвета от 2013 г. за предприемане на ефективни мерки с оглед гарантиране равно третиране на ромите в достъпа до пазара на труда и до възможности за заетост ще бъде сериозно предизвикателство.

Становище 2 на FRA

Държавите – членки на ЕС, трябва да гарантират, че мерките за изпълнение на разпоредбите на Препоръката на Съвета от 2013 г. относно достъпа до заетост обръщат адекватно внимание на прехода от образование и обучение към заетост, за да гарантират, че инвестициите в образованието осигуряват възможности за работа за хора в неравностойно положение – включително на ромите, особено на младежи и на жените роми.

Държавите – членки на ЕС, следва да насърчават по-голяма ангажираност на бизнеса, особено на местно ниво, както и да обмислят подкрепа за развитието на социални предприятия за създаване на устойчиви работни места за роми, с акцент върху жените от ромски произход.

Държавите – членки на ЕС, следва да прилагат разпоредбите на Препоръката на Съвета от 2013 г. за насърчаване на възможностите за работа в държавната администрация на лица от малцинствен етнически произход, като ромите, особено жените. За публичните администрации ще бъде от полза да наемат персонал с разнообразен етнически произход, което ще повиши тяхното разбиране на конкретните предизвикателства, пред които са изправени ромите, и ще създава положителни модели за подражание за гражданите от етнически малцинствени общности.

1.3. Образование

Резултатите от първото проучване на ромите през 2011 г. бяха тревожни. Те показаха, че само едно от всеки две анкетиращи деца от ромски произход посещава предучилищна подготовка или детска градина, като много малка част продължават училище след задължителното образование. Резултатите от EU-MIDIS II показват, че ромските деца изостават от своите неромски връстници по всички показатели за образование. Само около половината (53 %) от ромските деца на възраст между четири години и възрастта за задължително начално образование

са обхванати от образование в ранна детска възраст. Като цяло, 18 % от ромите на възраст между 6 и 24 години посещават образователна степен по-ниска от тази, която отговаря на тяхната възраст. Делът на ромите, преждевременно отпадащи от училище, е непропорционално висок в сравнение с общото население. Училищната сегрегация продължава да е проблем в България, Гърция, Словакия и Унгария, въпреки, че тази практика е забранена със закон и въпреки новата съдебна практика на Европейския съд по правата на човека.

Това предполага, че целта на Препоръката на Съвета от 2013 г. да се предприемат ефективни мерки за осигуряване на равно третиране и пълен достъп на ромските деца до качествено общо образование, както и всички ромски ученици да завършват поне задължителната степен на образование, не е постигната. Резултатите показват, че държавните органи не са предприели ефективни мерки, за да осигурят равно участие на ромските деца в предучилищна подготовка или в детска градина, както и в средното или висше образование.

Становище 3 на FRA

Държавите — членки на ЕС, трябва да изпълнят разпоредбата на Препоръката на Съвета от 2013 г., призоваваща за премахването на училищна сегрегация в каквато и да било форма, като предприемат незабавни мерки за гарантиране на равното участие на всички ромски деца в интегрирани училища и паралелки.

Националните образователни институции трябва да работят в тясно сътрудничество с ромското гражданско общество и местните власти за разрешаване на общностни конфликти и/или прояви на анти-циганизъм, които пречат на родителите роми да записват децата си в интегрирани училища и паралелки.

Местните власти трябва да вземат предвид общите условия на живот и пречките, с които се сблъскват ромските деца в областта на образованието. Политическите мерки следва да предлагат стимули, както и социална и образователна подкрепа в училищата, които да компенсират многобройните предизвикателства пред ромските деца, и да увеличат възможностите им за равен старт.

Националните образователни институции следва да осигуряват необходимата подкрепа и ресурси за училища, където учат деца от ромски произход, за да се гарантира, че те биват записвани в класове, отговарящи на възраст, както и да се намали процентът на отпадналите от училище.

1.4. Информираност за правата и уведомяване за случаи на дискриминация

В проучването за ромите от 2011 г. около половината от анкетираните посочват, че са се почувствали дискриминирани поради техния етнически произход. Само малка част са наясно със законите, забраняващи дискриминация, основана на етнически произход, когато кандидатстват за работа.

ЕС MIDIS II констатира, че ромите продължават да се сблъскват с неприемливи нива на дискриминация във всекидневния живот — било то при търсенето на работа, по време на работа, в сферата на образованието, здравеопазването, когато са в контакт с административни органи или по време на пазаруване. Почти един от всеки двама роми (41 %) са се почувствали дискриминирани поради своя етнически произход най-малко веднъж в една от тези сфери на всекидневния живот през последните пет години. Един от всеки четирима роми (26 %) посочва, че последният път, когато са се почувствали дискриминирани, е бил през 12-те месеца, предхождащи проучването. Най-високата честота на дискриминация през последните 12 месеца е установена при използване на обществени или частни услуги (19 %) и при търсене на работа (16 %). Средно обаче едва 12 % от ромите съобщават за случай на дискриминация при тях от институция. Освен това почти една трета (27 %) от анкетираните роми не знаят за закон, забраняващ дискриминацията, основана на етнически произход, а повечето роми (82 %) не знаят за никакви организации, предлагащи помощ на жертви на дискриминация.

Това подсказва, че въпреки че Препоръката на Съвета от 2013 г. предлага цял набор от хоризонтални мерки за преодоляване на дискриминацията, още много предстои да се направи, за да се гарантира ефективно и практическо прилагане на Директивата за расовото равенство (2000/43/ЕО)¹², както изрично изисква препоръката.

¹² Директива 2000/43/ЕО на Съвета от 29 юни 2000 г. относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход, ОВ L 180, 19 юли 2000 г.

Становище 4 на FRA

Държавите – членки на ЕС, трябва да гарантират, че, в съответствие с изискванията на Препоръката на Съвета от 2013 г., техните публични администрации и органи за равно третиране предприемат необходимите мерки, за да гарантират ефективно и практическо прилагане на Директивата за расовото равенство (2000/43/ЕО) с особен акцент върху аспектите на равенството между половете.

Държавите – членки на ЕС, и Европейската комисия трябва да засилят подкрепата си за усилията на гражданското общество за повишаване на информираността сред ромите относно правата.

Държавите – членки на ЕС, следва да прилагат изцяло член 10 от Директива 2000/43/ЕО, който задължава държавите членки да гарантират съгласуваните с директивата разпоредби, заедно със съответните вече действащи разпоредби „да се предоставят на вниманието на заинтересованите лица, чрез всички подходящи средства, навсякъде в териториите им“.

1.5. Към по-ефективен мониторинг и оценка

Една от структурните мерки, поискани от Препоръката на Съвета от 2013 г., се отнася до мониторинг и оценка на политиките. Европейската комисия и FRA в продължение на няколко години насърчават събирането на данни, които могат да бъдат дезагрегирани по етнически признак и които се основават на информация за самоидентификация на анкетираните, събирана на доброволен принцип и при пълно зачитане

разпоредбите на ЕС и националните разпоредби за защита на данните. В този контекст, FRA редовно провежда проучвания сред етнически, религиозни и други малцинства. Разработването на обща методология, която да осигурява подходящи и сравними данни за ромското население в държавите членки, за да се следи тяхното социално приобщаване, може да бъде най-добре постигнато на равнище ЕС в тясно сътрудничество с всички държави членки.

На този фон Сметната палата – в Препоръка 8 от нейния специален доклад от 2016 г. за политически инициативи и финансова подкрепа на ЕС за интеграцията на ромите – призовава Европейската комисия да работи с държавите членки за разработване на обща методология. Комисията се приканва да „насърчава държавите членки, в съответствие с националните правни рамки и законодателството на ЕС, включително съществуващите възможни изключения, да събират по цялостен начин статистически данни относно етническите малцинства в рамките на следващите 2 години.“

Становище 5 на FRA

Европейската комисия следва да насърчава държавите – членки на ЕС да обмислят събиране на статистически данни за етническа принадлежност в Наблюдение на работната сила (НРС) и в Статистическите данни на Европейския съюз за доходите и условията на живот (EU-SILC). Събирането на статистически данни за ромското население е техническо и правно предизвикателство, а също така е скъпо начинание, но все пак, отделни държави членки успешно са пробвали включването на въпроси за етническа принадлежност в EU-SILC и НРС.

2

Какво показват резултатите?

2.1. Бедност и маргинализирани условия на живот

Член 25 от Всеобщата декларация за правата на човека, към който препраща член 11 от Международния пакт за икономически, социални и културни права (МПИСКП), признава на всеки човек „право на жизнено равнище, включително прехрана, облекло, жилище, медицинско обслужване и необходимите социални грижи, което е необходимо за поддържане на неговото и на семейството му здраве и благосъстояние“¹³. Заедно с Европейската социална харта (преразгледана), тези международни документи за правата на човека осигуряват по-широка основа за разработване на новия европейски стълб за консултации по социалните права, който беше обявен от Европейската комисия през 2016 г.¹⁴

Борбата с бедността и социалното изключване е водеща цел на стратегията Европа 2020. Препоръката на Съвета от 2013 г. за ефективни мерки за интегриране на ромите свързва намаляването на бедността с политиките за активно и пълноправно участие на пазара на труда¹⁵. Това стои и в основата на Цел 1 на Целите за устойчиво развитие (ЦУР) на Организацията на обединените нации, която призовава за слагане на край на бедността във всичките ѝ проявления до 2030 г. и има за цел да гарантира

социална защита за бедните и уязвимите и увеличаване на достъпа до основни услуги.¹⁶

Цели за устойчиво развитие и целеви индикатори на ООН

Цел 1: Слагане на край на бедността във всичките ѝ форми навсякъде.

Целеви показател 1. До 2030 г. изкореняване на крайната бедност за всички хора навсякъде, към момента измервана като хора, живеещи с по-малко от 1,25 щатски долара на ден.

Целеви показател 2. До 2030 г. намаляване поне наполовина на дела на мъжете, жените и децата от всички възрасти, които живеят в бедност във всичките ѝ измерения, съгласно националните дефиниции.

Целеви показател 3. Прилагане на национално подходящи системи за социална защита и мерки за всички, включително и прилагане на минимално гарантирани нива на защита, като до 2030 г. се постигне съществено обхващане на бедните и уязвимите.

Цел 10: Намаляване на неравенството в рамките на отделните държави и между тях.

Целеви показател 1. До 2030 г. постепенно да се постигне и запази ръст на доходите на най-бедните 40 на сто от населението с по-високи темпове от средния за страната.

¹³ Организация на обединените нации (ООН), Общото събрание (ОС), [Всеобща декларация за правата на човека](#), 10 декември 1948 г., член 25. Вж. също ООН, ОС, [Международен пакт за икономически, социални и културни права](#), 3 януари 1976 г., член 11.

¹⁴ Европейска комисия (2016 г.).

¹⁵ Препоръка на Съвета от 2013 г., Препоръка 2.6, Намаляване на бедността чрез социални инвестиции.

¹⁶ Вж. [ЦУР-1](#). Вж. също FRA (2016 г.).

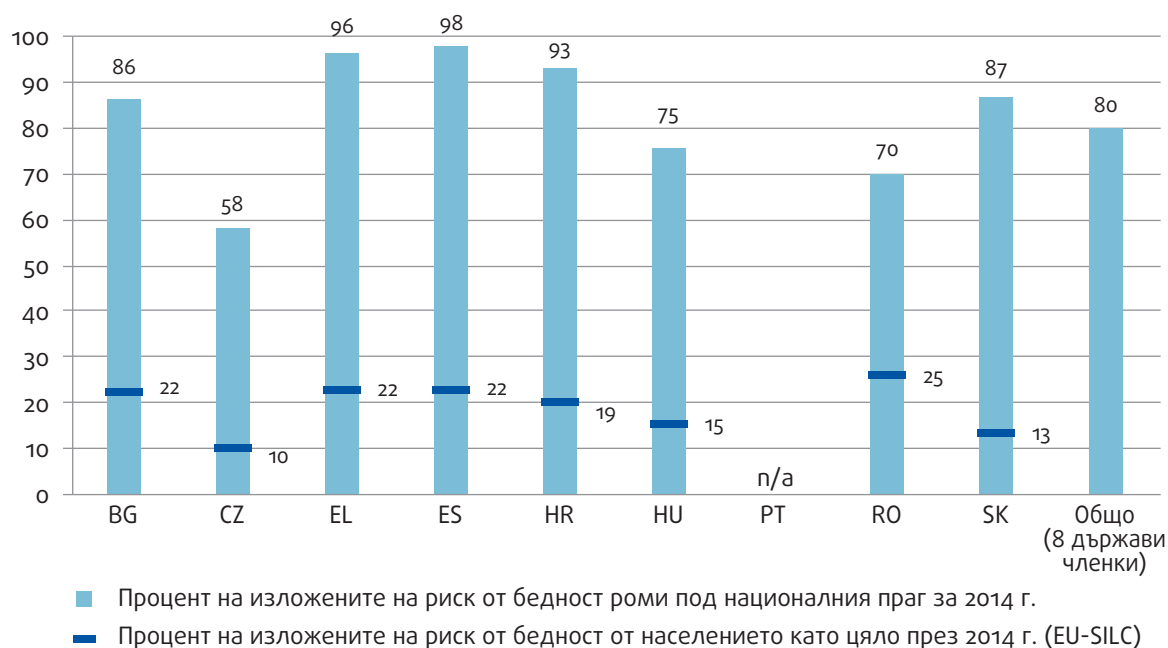

2.1.1. Подоходна бедност

Делът на изложените на риск от бедност включва тези, които живеят в домакинства с приравнен доход на домакинствата под националния праг на риска от изпадане в бедност, който е 60 % от годишния медианен доход след социалните трансфери и се публикува ежегодно от Евростат ¹⁷.

Като цяло 80 % от интервюираните роми и техните деца живеят с доход под съответния национален праг на риска от изпадане в бедност (Графика 1). За сравнение, през 2014 г. средно в целия ЕС 17 % от населението са били изложени на риск от бедност. В Испания (98 %), Гърция (96 %) и Хърватия (93 %) почти цялото ромско население, обхванато от проучването, има доходи под националния праг на

Графика 1: Дял на изложените на риск от бедност (под 60 % от медианния еквивалентен доход след социалните трансфери) роми в сравнение с дела за населението като цяло през 2014 г. (EU-SILC), по държави – членки на ЕС (%)^{a,6}

Бележки: n/a Не е приложимо. Стойностите за Португалия не могат да бъдат публикувани поради голям брой липсващи стойности (> 50 %).

^a От всички хора в ромски домакинства (n=26 571); претеглени резултати.

⁶ Изложените на риск от бедност, въз основа на проучването на EU-MIDIS II, са всички лица, които имат еквивалентен текущ месечен разполагаем доход на домакинствата под една дванадесета от националния праг на риска от бедност за 2014 г. (публикуван от Евростат). Приравненият разполагаем доход е общият доход на едно домакинство, след данъчни и други приспадания, разделен на броя на членовете на домакинството, превърнат в приравнени възрастни; използвана се така наречената модифицирана скала на ОИСП за еквивалентност (1-0.5-0.3). Евростат [ilc_lioz] (изтеглени 14.9.2016 г.).

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми; Евростат, EU-SILC 2014 г.

¹⁷ Процентът, изчислен въз основа на EU-MIDIS II, е с ограничена съпоставимост с индикатора на ЕС „изложени на риск от бедност след социален трансфер“. От една страна, информацията от EU-MIDIS II за доходите е събрана през 2015–2016 г., но прагът на бедността се прилага на основата на данните EU-SILC 2014 (последните налични към момента на изготвяне на настоящия документ). Тъй като прагът на бедността за 2015–2016 г. се очаква да бъде по-висок, този доклад може да подценява степента на риск от изпадане в бедност на ромите. EU-MIDIS II попита респондентите за текущия им месечен доход на домакинството. Това може да доведе до подценяване на годишния доход на домакинствата, което означава, че EU-MIDIS II може да надцени тези, изложени на риск от бедност. За разлика от това, данните, събрани за показателя от Евростат, предоставят информация за годишните доходи на домакинствата.

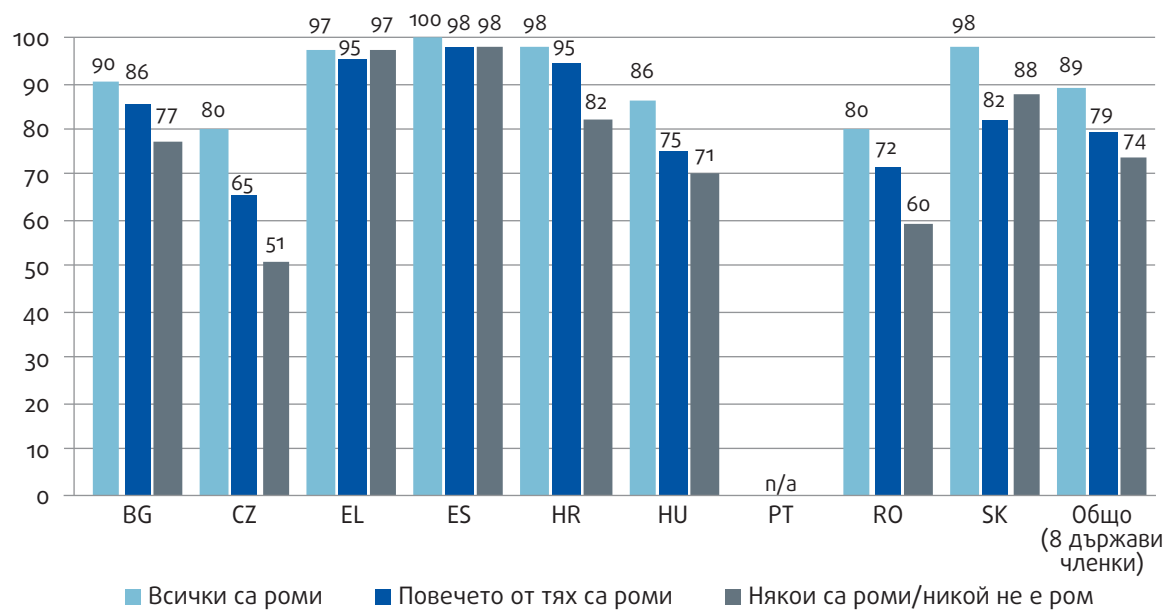
подоходна бедност. Процентът е най-нисък в Чешката република (58 %), но все пак той е почти шест пъти по-висок от този на общото население.

Подоходната бедност изглежда е свързана с жилищната концентрация на ромите. В повечето страни делът на ромите, изложени на риск от бедност, е най-висок в квартали, „всички“ или „повечето“ жители на които, според респондентите, са от ромски произход (Графика 2). Гърция и Испания са

изключение — в тези държави членки рискът от бедност е особено висок, но не се различава съществено в различните квартали.

На въпроса дали общият доход на домакинствата е достатъчен, за да преживяват, 92 % от ромите в проучването посочват, че са изправени пред известни трудности в това отношение, а 45 % — пред „големи трудности“. В Гърция и Португалия този дял достига 74 % (Графика 3).

Графика 2: Дял на изложените на риск от бедност^а и концентрация^б на ромите в жилищни райони, по държави — членки на ЕС (%)^в

Бележки: n/a Не е приложимо. Стойностите за Португалия не могат да бъдат публикувани поради голям брой липсващи стойности (> 50 %).

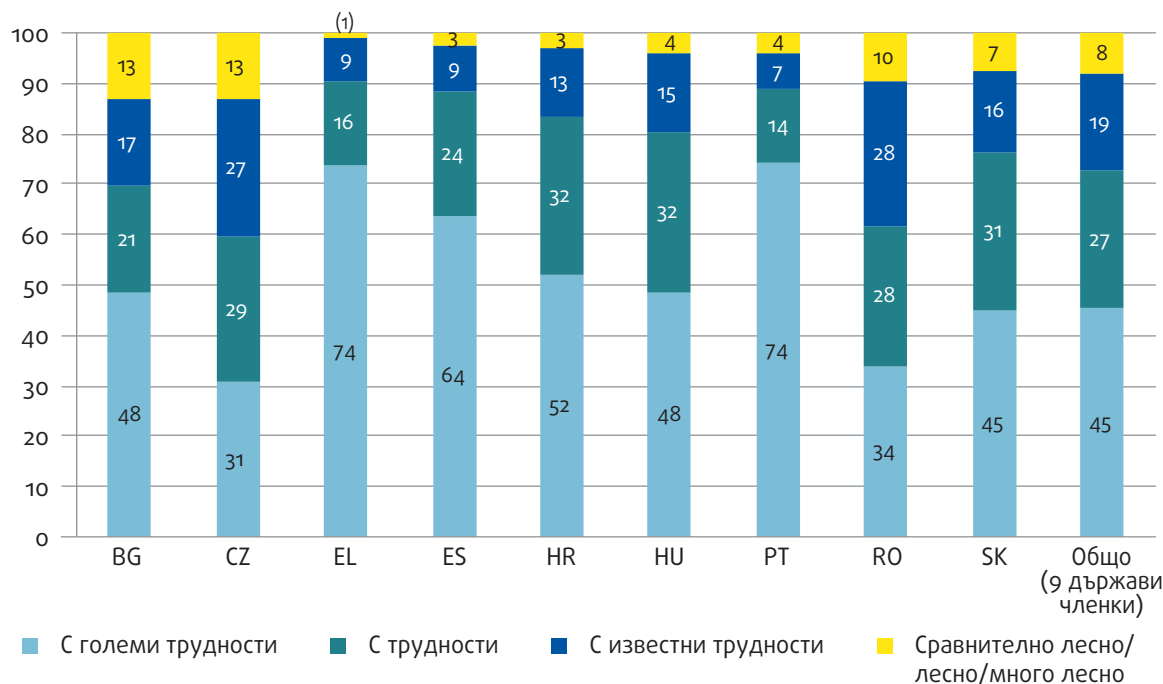
^а От всички хора в ромски домакинства, с изключение на Португалия (n = 26 419); претеглени резултати.

^б За концентрацията е попитано: „В квартала, в който живеете, за колко от жителите бихте казали, че са от ромски произход като Вас: всичко жители, повечето от тях, някои от тях или нито един от тях?“

^в Поради закръгляне цифрите от сумите в категориите може да се отклоняват от текста с един процентен пункт.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

Графика 3: Възможности за „преживяване“, роми, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б,в}

Бележки: ^а От всички хора в ромските домакинства (n=31 334); претеглени резултати.

^б Въпрос от проучването: „Като мислите за общия доход на Вашето домакинство, Вашето домакинство в състояние ли е да преживява?“

^в Поради закръгляне, цифрите от сумите в категориите може да се отклоняват от текста с един процентен пункт.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

2.1.2. Гладуване

Член 25 от Всеобщата декларация за правата на човека и член 11 от МПИСКП съдържат правото на хората на прехрана и на необходими социални услуги. Правото на социално подпомагане също е залегнало в член 34 от Хартата на ЕС за основните права (достъп до социално осигуряване и социално подпомагане). Налице е явно нарушение, ако хора страдат от глад и недохранване. Комитетът по икономически, социални и културни права (CESCR) тълкува правото на подходяща храна от Общ коментар 12 (1999 г.), като установява, че това право се реализира, когато всеки мъж, жена и дете, самостоятелно или съвместно с други лица, има физически и икономически достъп по всяко време до подходяща храна или средства за нейното осигуряване. Прекратяването на глада и постигането на продоволствена сигурност е друг стълб на Целите за устойчиво развитие.

Графика 4 показва, че 7 % от интервюираните роми живеят в домакинства, в които най-малко един човек редовно си е лягал гладен през предишния месец (т.е., 4 пъти или повече). Това е положението на 17 % от ромите в Хърватия, 13 % от ромите в Гърция и 11 % от ромите в Унгария. В Гърция почти всеки втори (47 %) живее в домакинство, в което някой е трябвало да

Цели за устойчиво развитие и целеви индикатори на ООН

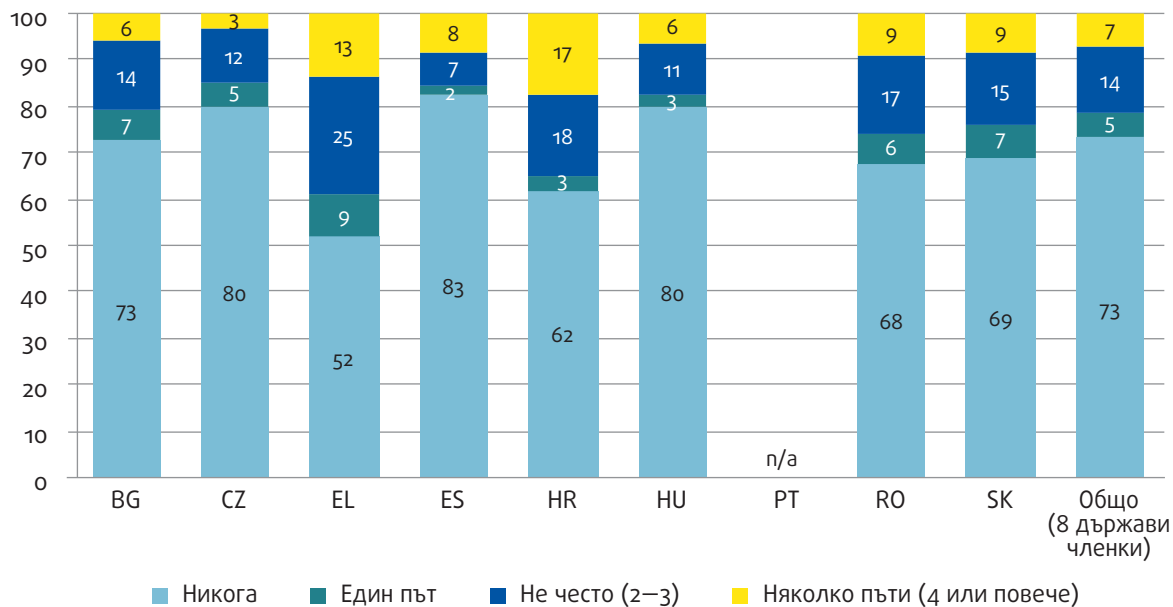
Цел 2: Край на глада, постигане на продоволствена сигурност, подобряване на храненето и насърчаване на устойчиво селско стопанство.

Целеви показател 1. До 2030 г. да се сложи край на глада и да се осигури достъп на всички хора, по-специално на бедните и на хората в уязвимо положение, включително на бебетата, до безопасна, питателна и достатъчно храна през цялата година.

Целеви показател 2. До 2030 г. да се сложи край на всички форми на недохранване, включително постигане до 2025 г. на международно договорените цели относно изкуствено спиране на растежа и изтощение при деца под 5-годишна възраст, както и да се отговори на хранителните потребности на подрастващите момичета, бременни и кърмещи жени и възрастни хора.

си легне гладен поне веднъж през предишния месец. Това е особено тревожно, тъй като Гърция показва най-високия дял роми на платена работа, доходът от която очевидно е недостатъчен, за да покрие дори основни нужди, като например прехрана. Нещо повече, резултатите показват, че средно всяко трето ромско дете в проучваните страни живее в домакинство,

Графика 4: Роми, живеещи в домакинства, в които през предишния месец най-малко един човек си е легнал гладен веднъж, няколко пъти, четири или повече пъти, по държави – членки на ЕС (%)^{a,6}

Бележки: n/a Не е приложимо. Стойностите за Португалия не могат да бъдат публикувани поради голям брой липсващи стойности (> 25%).

^a От всички хора в ромски домакинства (n=31 793); претеглени резултати.

⁶ Въпрос от проучването: „През последния месец Вие или някой от домакинството лягали ли сте си някога гладни, защото не сте имали достатъчно пари за храна? Ако отговорът е „да“, колко често се случи това през последния месец?“

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

което е било изправено пред гладуване поне веднъж през предишния месец.

В сравнение с резултатите от проучването от 2011 г. делът на ромите, живеещи в домакинства, в които най-малко един човек си е легнал гладен поне веднъж през предишния месец, е намалял в България, Румъния, Унгария и Чешката република. Този дял не се е променил в Гърция, Испания и Словакия.

2.2. Участие на пазара на труда

Член 15 от Хартата на основните права на ЕС защитава всички права, произтичащи от правото на труд. Първата водеща цел на Стратегията Европа 2020 е да се гарантира, че към 2020 г. 75 % от населението на ЕС на възраст 20–64 години работи. Препоръката на Съвета от 2013 г. препоръчва държавите членки да предприемат ефективни мерки за постигането на това, включително чрез борба с дискриминацията и подкрепа за първоначален професионален опит, професионално обучение, обучение в процеса на работа, учене през целия живот и развитие на уменията, както и чрез насърчаване на самостоятелната

заетост и предприемачеството. Три от целевите индикатори на Цел 8 от ЦУР – „Насърчаване на приобщаващ и устойчив икономически растеж, заетост и достойни условия на труд за всички“ – акцентират върху участието на пазара на труда.

Цели за устойчиво развитие и целеви индикатори на ООН

Цел 8: Насърчаване на приобщаващ и устойчив икономически растеж, заетост и достойни условия на труд за всички.

Целеви показател 5. До 2030 г. постигане на пълноценна и продуктивна заетост и достоен труд за всички жени и мъже, включително и за младите хора и хората с увреждания, както и равно заплащане за равен труд.

Целеви показател 6. До 2020 г. значително намаляване на дела на младите, които не работят, не учат или не се обучават.

Целеви показател 8. Защита на трудовите права и насърчаване на безопасна и сигурна работна среда за всички работници, включително работниците мигранти, по-специално жените мигранти и тези с несигурни трудовоправни отношения“).

2.2.1. Заявена основна дейност

Средно един на всеки четирима роми на възраст 16 и повече години (25 %) заявяват „зает“ или „самонаети“ като основна дейност към момента на проучването (Таблица 1). Това включва работа на пълно и непълно работно време, както и нередовна във времето работа, когато тази се счита за основна дейност¹⁸. Делът на онези, които казват, че са заети от общото население в съответните държави – членки на ЕС е почти два пъти по-висок (64 %) ¹⁹. В сравнение с резултатите от проучването от 2011 г. не се наблюдава значително подобрение. Делът на самонаетите роми е най-висок в Гърция (43 %), следвана от Унгария (36 %) и Португалия (34 %). Най-ниските стойности се наблюдават в Хърватия (8 %) и Испания (16 %).

Една трета от анкетираните членове на ромски домакинства (34 %) заявяват, че са „безработни“, като техният дял е над 50 % в Хърватия (62 %), Испания (57 %) и България (55 %). В Румъния делът на заявлите, че са безработни, е особено нисък – 5 %, следвана от Португалия със 17 % и Унгария с 23 %. Тъй като възприятието, че човек е безработен е свързано със заетост в домакинството, необходимо е по-внимателно проучване на ниво отделна държава, за да се анализира дали е налице липса на регистрация за безработица или изтегляне от пазара на труда и дали това се дължи на примирение.

Нещо повече, Таблица 1 откроява значителни разлики между половете: 34 % от мъжете роми посочват „заети“ като основна дейност, в сравнение с едва 16 % от жените роми. За сравнение, разликата между половете сред общото население е също значителна, но не толкова голяма, колкото сред ромите (71 % от мъжете са заети, в сравнение с 57 % от жените). Разликата между половете при участието в пазара на труда сред ромите може да се обясни с по-високата ангажираност на жените в домакинската работа като тяхна основна дейност. Проучването за ромите от 2011 г. също показва значителни различия между половете в участието на пазара на труда и по-висок дял жени, заети предимно в „домакинска работа“, която през 2016 г. (а също и през 2011 г.) е втората най-висока категория на заявена дейност след „безработен“. Според констатациите от проучването EU-MIDIS II 28 % от всички анкетираните жени от

ромски произход посочват „домакинска работа“ като тяхна основна дейност в сравнение с 6% от всички мъже роми. Това съотношение е високо за жените от ромски произход в сравнение с жените от общото население, което може да се обясни с очакваните традиционните роли на половете²⁰.

Около 12 % от анкетираните роми посочват „пенсиониран“ като тяхна основна дейност, без значителна разлика между мъже и жени. Тази стойност е сравнително ниска и отразява това, че в сравнение с общото население ромите са средно по-млади. Това би могло да се обясни с по-висока раждаемост и по-ниска продължителност на живота на ромите в повечето от изследваните страни²¹. Делът на „пенсионираните“ роми е най-нисък в Гърция и Хърватия – 2 %.

2.2.2. Платена работа

Терминът „платена работа“ се отнася за лица, които са били „заети“ или „самонаети“ към момента на проучването²², включително онези, които са работили нещо през последните четири седмици, за да спечелят някакви пари²³. Това определение се доближава до термина „коефициент на заетост“, използван от Евростат за измерване целите на Европа 2020²⁴.

20 FRA (2014 г.).

21 Fundación Secretariado Gitano (ed.) (2009).

22 Неплатените помощници в семеен бизнес са изключени от това определение.

23 Проучването за ромите от 2011 г. не задава въпрос за „каквато и да е платена работа през последните 4 седмици“, така че не са възможни директни сравнения с резултатите от 2016 г.

24 Изчисленият дял на хора на платена работа не е точно сравним с коефициента на заетост на МОТ, базиран на концепцията на Евростат, който определя като заети лицата на 15 и повече години, които са работили в продължение най-малко на един час срещу заплащане, облага или семейна печалба по време на референтната седмица или лица, които не са били на работа през референтната седмица, но имат работа или бизнес, от която временно са отсъствали. Делът на хора на платена работа, както е изчислен в проучването за ромите, се основава на регистъра на интервюираните домакинства и на въпросите за заявената от анкетираните настояща основна дейност. Лицата, които предоставят незаплатена помощ в семеен бизнес, са изключени. Ако основната дейност е посочена като „неактивен“ или „неплатен“, е зададен въпросът дали лицето „е вършило някаква работа през последните четири седмици, за да спечели някакви пари“. Този въпрос цели да улови неформална заетост и дребен поминък, които могат да допринесат за оцеляването на едно семейство и които може да са от особено значение за някои ромски домакинства.

18 „Основната дейност“ е питане на всички членове на домакинството за настоящия им статус във връзка със заетостта. Различава се от концепцията за заетост на МОТ и от използваната в Наблюдението на работната сила (променлива MAINSTAT). „Заетостта“ включва също и незначително количество незаплатен труд в семейни предприятия, тъй като те са в полза на семейството.

19 Въз основа на поискани данни от Евростат относно Наблюдението на работната сила на самообявен трудов статус (MAINSTAT) на 15-годишни и по-възрастни.

Таблица 1: Настояща основна дейност в деветте държави – членки на ЕС, всички лица в ромските домакинства на възраст 16 години или повече (%)^{a,6}

Държава – членка на ЕС		Зает/а	Безработен/на	Не работи поради заболяване или увреждане	Домакинска работа	Пенсиониран/а	Друга дейност (образование, военна служба, друго)
BG	Жени	16	59	(1)	6	16	3
	Мъже	29	52	(1)	(0)	13	5
	Общо	23	55	1	3	14	4
CZ	Жени	21	30	5	18	18	8
	Мъже	37	35	3	(1)	16	8
	Общо	29	32	4	9	17	8
EL	Жени	20	26	2	48	(1)	(2)
	Мъже	67	25	4	(0)	(2)	(2)
	Общо	43	26	3	25	2	2
ES	Жени	12	51	3	24	6	4
	Мъже	21	63	5	(0)	6	5
	Общо	16	57	4	12	6	5
HR	Жени	5	51	4	34	(1)	6
	Мъже	11	74	3	(0)	(2)	8
	Общо	8	62	4	17	2	7
HU	Жени	26	22	8	14	13	17
	Мъже	45	24	5	(0)	16	9
	Общо	36	23	6	7	14	13
PT	Жени	23	12	(1)	46	9	9
	Мъже	44	22	(1)	(1)	15	18
	Общо	34	17	(1)	24	12	13
RO	Жени	13	4	2	59	10	11
	Мъже	42	6	4	22	13	13
	Общо	28	5	3	40	12	12
SK	Жени	14	46	4	15	13	8
	Мъже	26	50	4	(1)	11	8
	Общо	20	48	4	8	12	8
Общо (9 държави членки)	Жени	16	32	3	28	12	8
	Мъже	34	35	4	6	12	9
	Общо	25	34	4	17	12	8

Бележки: ^a От всички лица на възраст 16 години или повече в ромски домакинства (n=22 097); претеглени резултати.

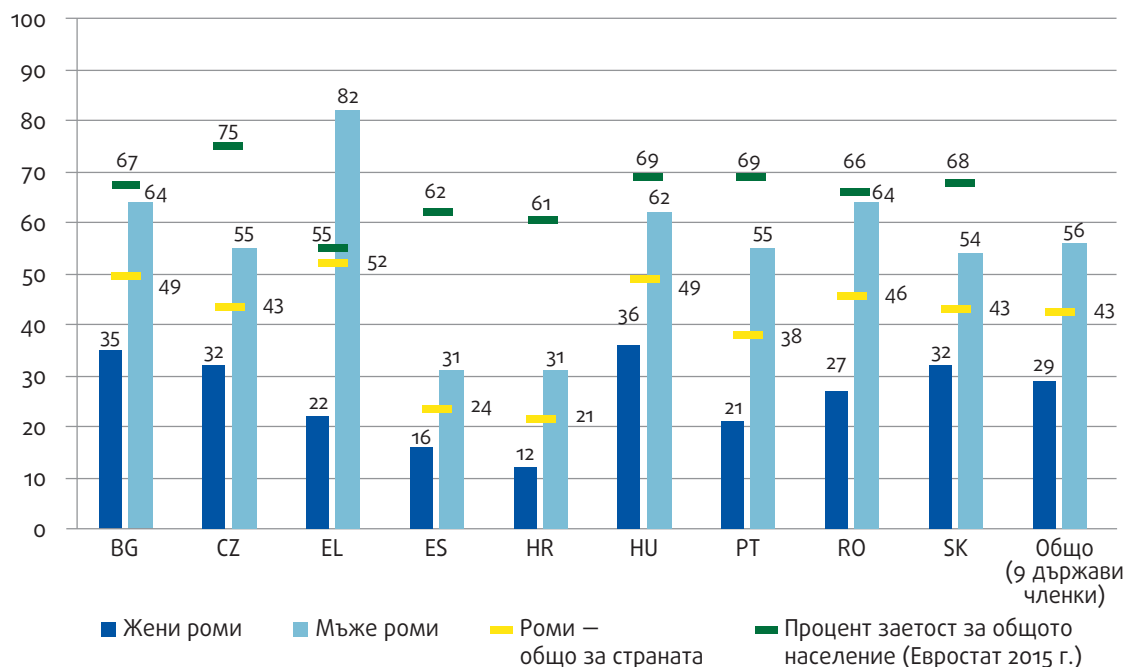
⁶ Резултати, базирани на малък брой отговори, са статистически по-малко надеждни. Поради това резултатите, базирани на 20 до 49 непретеглени наблюдения в цялата група или базирани на клетки с по-малко от 20 непретеглени наблюдения, са отбелязани в скоби. Резултати, базирани на по-малко от 20 непретеглени наблюдения в цялата група, не се публикуват.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

Въпросът дали е извършвана „каквато и да е платена работа през последните четири седмици“ добавя средно 18 процентни пункта към коефициента на заявена заетост. Като цяло, делът на ромите на платена работа в деветте държави – членки на ЕС, е 43 % (Графика 5). Това е съществено под

средното равнище на заетост в ЕС-28, което през 2015 г. е 70 %. Делът на платената работа е най-висок в Гърция (52 %) , а най-нисък в Хърватия (21 %). Във всички страни се наблюдават значителни различия между половете – те са най-големи в Гърция (22 % от ромските жени са на платена работа в сравнение

Графика 5: Процент ромски жени и мъже^а на възраст 20–64 години на платена работа, включително самонаети, работещи от време на време или работили през последните четири седмици, в сравнение с равнището на заетост от Европа 2020 за 2015 г. (Евростат)^б, по държави – членки на ЕС (%)

Бележки: ^а От всички лица на възраст 20–64 години в ромски домакинства (n=17 806); претеглени резултати.

^б Процент заетост по Европа 2020 за 2015 г.: Евростат t2020_10 (изтеглени 13.9.2016 г.). Той е изчислен, като е разделен броят на заетите лица на възраст 20–64 години на общия брой на населението в същата възрастова група. Показателят е базиран на концепцията на MOT, Наблюдение на работната сила.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

със 82 % от ромските мъже), следвана от Румъния (27 % срещу 64 %). Най-малка разлика между половете се наблюдава в Испания, където 16 % от ромските жени и 31 % от ромските мъже са били на платена работа през последните четири седмици.

Делът на ромите на платена работа е най-близо до този на общото население в Гърция, а процентът на ромските мъже дори го надвишава. От една страна, това може да се обясни отчасти с високия дял на самите роми, обявяващи се като „самонаети“ и работещи от време на време, което се наблюдава и при проучването за ромите от 2011 г. От друга страна, комбинацията от висок процент на платена работа и висок процент на бедност (96 % в случая на ромите в Гърция) сочи, че много роми са „работещи бедни“ или работещи предимно на ниско платена работа. Във всички други страни процентът на ромите на платена работа е под този на общия брой население както за мъжете, така и за жените от ромски произход.

Делът на лица на платена работа варира съществено според възрастта (Таблица 2), по сходен начин във всички изследвани страни. Като цяло, 48 % от хората на възраст 25–54 години и 38 % на възраст 20–24 години са на платена работа. Положението на възрастните хора обаче е значително по-лошо: средно само 24 % от ромите на възраст между 55 и 64 години са на платена работа в сравнение със средно 53 % от същата възрастова група в ЕС-28. Само в Португалия (49 %) и Гърция (48 %) процентът на ромите на възраст над 55 години на платена работа е близо до равнището на заетост сред общото население, но за всички групи процентът е далеч под целта на Европа 2020 от 75 % на работа. Положението на младите роми – на възраст от 16 до 24 години – е също толкова отчайващо: средно само 27 % са на платена работа в сравнение със средно 33 % от младите хора от същата възрастова група в ЕС-28.

Таблица 2: Процент на ромите на платена работа на възраст между 20 и 64 години, включително самонаети, с нередовна във времето работа и работили през последните четири седмици, по възрастови групи и страна (%)^{а,б,в}

Държава – членка на ЕС	20–24 години	25–54 години	55–64 години	Общо 20–64 години
BG	45	55	31	49
CZ	34	50	22	43
EL	45	55	48	52
ES	24	25	16	24
HR	22	22	(19)	21
HU	47	56	22	49
PT	28	37	49	38
RO	43	52	22	46
SK	35	48	23	43
Общо	38	48	24	43

Бележки: ^а От всички лица на възраст 20–64 години в ромски домакинства (n=17 806); претеглени резултати.

^б Базиран на въпросника за домакинствата и на въпросника на анкетираните за тяхната настояща основна дейност. Ако основната дейност е посочена като „неактивна“, е зададен въпросът дали лицето „е вършило някаква работа през последните четири седмици, за да спечели някакви пари“. Лицата, които оказват незаплатена помощ в семеен бизнес, са изключени.

^в Резултати, базирани на малък брой отговори, са статистически по-малко надеждни. Поради това резултатите, базирани на 20 до 49 непретеглени наблюдения в цялата група или базирани на клетки с по-малко от 20 непретеглени наблюдения, са отбелязани в скоби. Резултати, базирани на по-малко от 20 непретеглени наблюдения в цялата група, не се публикуват.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

2.2.3. Млади хора, които не работят, не учат и не се обучават

Евростат ежегодно публикува данни за лица на възраст от 15 до 24 години, които „не работят, не учат и не се обучават“ (NEET). Това е важен показател за дела на младите хора, чиято най-висока завършена степен на образование е основно образование и които не работят, не учат и не се обучават.

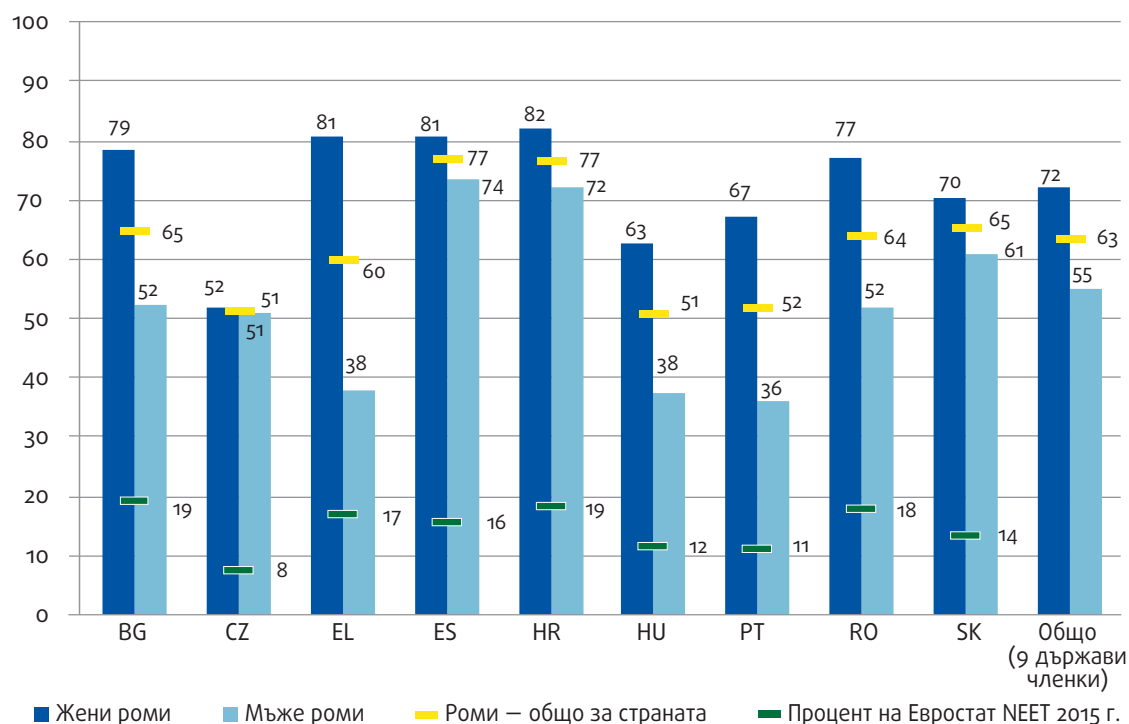
Подобен показател, изчислен за роми на възраст от 16 до 24 години, базиран на EU-MIDIS II, показва, че делът на младите роми, които не работят, не учат и не се обучават допълнително като основна дейност, е средно 63 % в сравнение с 12 % от общия брой на населението на същата възраст в ЕС-28²⁵. Разликата между младите роми и населението като

цяло е особено голяма в Чешката република, където делът на ромите, които не работят, не учат и не се обучават, е шест пъти по-висок от този на общия брой население (Графика 6).

Резултатите показват също така значителни разлики между половете. Като цяло, в деветте изследвани страни 72 % от ромските жени на възраст между 16 и 24 години нито работят, нито учат в сравнение с 55 % от младите мъже роми. Разликата между половете е най-голяма в Гърция, Португалия и Унгария. В Гърция 81 % от ромските жени на възраст 16–24 години не работят, не учат и не се обучават в сравнение с 38 % от младите мъже роми. Този дял е 67 % в Португалия и 63 % в Унгария сред младите ромски жени и 36 % и 38 %, съответно, сред ромските мъже от същата възрастова група.

²⁵ Съпоставимостта между стойностите на този показател от ЕС-MIDIS II и Евростат NEET е ограничена поради различия в определението и възрастовите групи. Ако вземем 15-годишните ще видим по-ниски стойности с няколко процентни пункта за тези, които нито работят, нито се обучават или учат. Процентът на Евростат NEET се базира на концепцията на МОТ, която отчита работилите поне един час през изминалата седмица, докато EU-MIDIS II пита за самообявена основна дейност.

Графика 6: Млади роми на възраст 16–24 години, които не работят, не учат и не се обучават допълнително като основна дейност, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б,в}

Бележки: ^а От всички лица на възраст 16–24 години в ромски домакинства (n=4 189); претеглени резултати.

^б Базиран на въпросника за домакинствата и въпросника за анкетираните със самообявена настояща основна дейност.

^в Процент на Евростат NEET 2015 г.: edat_lfse_20 (изтегляне 13.10.2016 г.). Процент от населението на възраст 15–24 години, което не работи, не участва в по-нататъшно образование или обучение, базиран на концепцията на МОТ.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми; процент на Евростат NEET 2015 г., Общо население

2.2.4. Нисък интензитет на икономическа активност в домакинствата

Един от компонентите на основния показател за социално приобщаване „лица, изложени на риск от бедност или социално изключване“, посочен в Стратегията „Европа 2020“, е „лица, живеещи в домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност“.

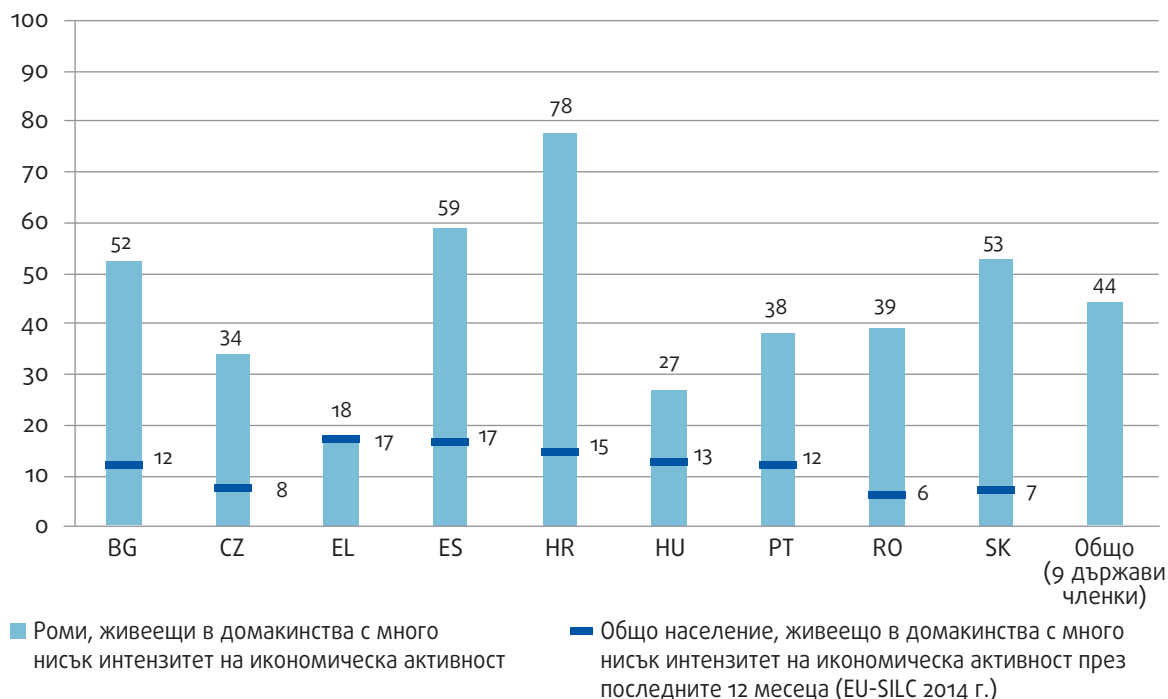
Интензитетът на икономическа активност е съотношението между броя на членовете на домакинството в трудоспособна възраст – от 18 до 59 години, с изключение на учещите лица на възраст от 18 до 24 години – които в момента работят, и общия брой на лицата в трудоспособна възраст в домакинството. Интензитетът на икономическа активност се

определя като „нисък“, когато е под 20 % от общия потенциал на домакинството²⁶.

Резултатите, независимо от ограничената съпоставимост, показват голяма разлика между ромите и населението като цяло във всички страни от проучването, с изключение на Гърция (Графика 7). Средно 44 % от ромите живеят в домакинства с нисък интензитет

²⁶ Налице е ограничена съпоставимост с интензивността на труда, както е дефинирана от Евростат, когато съотношението между броя на месеците, през които членовете на домакинството в трудоспособна възраст (лице на възраст 18–59 години, с изключение на зависими деца и млада хора на възраст 18–24 години) са работили по време на референтната данъчна година, и общия брой месеци, през които същите членове на домакинството са могли теоретично да работят. За лица, които декларираат, че са работили на непълно работно време, броят на месеците, работили в еквивалент на пълна заетост, се изчислява въз основа на броя на часовете, които обикновено са работили към момента на интервюто. Дефиницията, използвана за EU-MIDIS II, предоставя информация само за настоящата ситуация и не взема предвид пълно работно време/непълно работно време; следователно тя може да подцени ниската интензивност на труда.

Графика 7: Роми на възраст от 0–59 години, живеещи в домакинства с настоящ нисък интензитет на икономическа активност, по държави – членки на ЕС (%)^{а, б, в}

Бележки: ^а От всички лица на възраст 0–59 години в ромски домакинства (n=33 785); претеглени резултати.

^б Лицата, живеещи в домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност, се определят като хора от всички възрасти (0–59), живеещи в домакинства, в които членовете на домакинството в трудоспособна възраст (18–59) са работили по-малко от 20% от общия си потенциал, на базата на настоящия статут на дейност.

^в Нисък интензитет на трудова активност Евростат 2014: *ilc_lvhl11* (изтеглени 13.9.2016 г.). Лицата, живеещи в домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност, се определят като хора от всички възрасти (0–59), живеещи в домакинства, в които членовете в трудоспособна възраст (18–59) са работили по-малко от 20% от общия си потенциал по време на предходните 12 месеца.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми; Евростат, EU-SILC 2014 г., Общо население

на икономическа активност, изчислен като приблизително съответстващ на показателя на Евростат 2014. За сравнение, съгласно този показател 11 % от жителите на ЕС-28 живеят в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност. Най-малка разлика с общото население се наблюдава в Гърция (18 % срещу 17 %), което може да се обясни с високия процент на самонаети лица от ромски произход. Най-голяма разлика се наблюдава в Хърватия (78 % срещу 15 %) и Словакия (53 % срещу 15 %).

2.3. Образование

Правото на образование е защитено от член 28 от Конвенцията на ООН за правата на детето – ратифицирана от всички държави – членки на ЕС – и член 14 от Хартата на основните права на Европейския съюз. Държавите – членки на ЕС, са длъжни да гарантират, че всички деца се ползват с равен достъп до образование, особено до задължителното образование. Според ЮНЕСКО лица, които не завършат най-малко

задължителното образование, са изправени пред висок риск от живот в бедност и имат ограничени възможности за развитие на уменията за учене и за достигане на пълния си потенциал ²⁷.

Препоръката на Съвета от 2013 г. определя достъпа до образование като основна тематична област. Тя препоръчва на държавите членки да предприемат ефективни мерки за гарантиране на равно третиране и пълен достъп на ромските момчета и момичета до качествено общо образование и да направят необходимото всички ромски ученици да завършват поне задължителната степен на образование. Индикаторите, представени в този раздел, отразяват основните мерки, предложени от препоръката.

27 ЮНЕСКО (2010 г.), параграф 155.

2.3.1. Обхват от образование

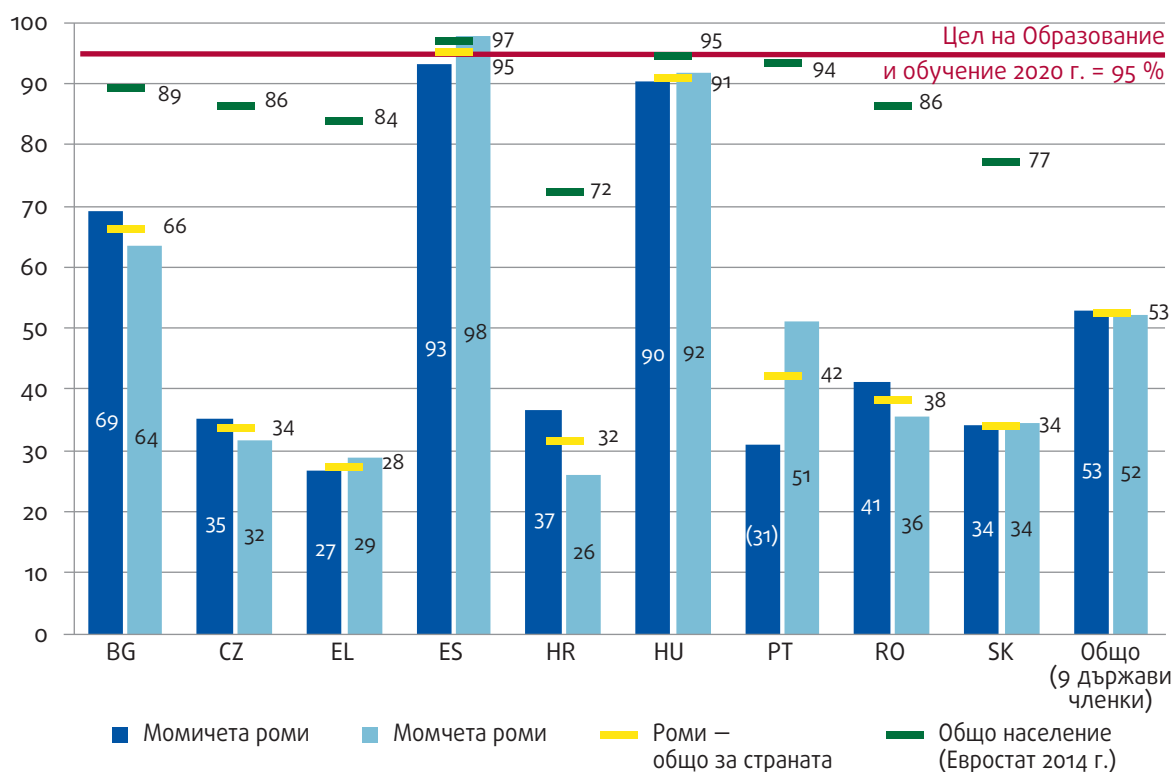
Ранно детско образование

Ранното образование и развитие е важен фактор за бъдещите възможности в живота. Осигуряването на равен старт в живота на ромските деца в сравнение с техните неромски връстници е от съществено значение за прекъсване на цикъла на предаване на бедността между поколенията²⁸. Стратегическата рамка на ЕС за сътрудничество в областта на образованието и обучението – Образование и обучение 2020 г. (ЕСЕТ 2020 г.) – признава потенциала на образованието и грижите в ранна детска възраст за социалното приобщаване и справянето с икономическите предизвикателства.

Тя поставя 95 % като минимална референтна стойност за обхват от образование в ранна детска възраст на децата на възраст между четири години и задължителната възраст на начално образование²⁹.

Резултатите от EU-MIDIS II показват, че от деветте изследвани страни само Испания (95 %) и Унгария (91 %) имат нива на обхват, които се приближават към целта на ЕСЕТ 2020 г. (Графика 8). Навсякъде другаде, с изключение на България (66 %), по-малко от половината от децата на възраст между четири години и началната възраст за започване на задължително образование са обхванати от образованието в ранна детска възраст.

Графика 8: Децата на възраст между 4 години и (специфична за всяка страна) началната възраст за задължително образование, които са обхванати от образование в ранна детска възраст, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б,в,г}

Бележки: ^а От всички лица на възраст между 4 години и специфичната за страната начална възраст за задължително начално образование в ромските домакинства (n=1 776); претеглени резултати.

^б Въпросът от проучването е попълван от респондентите за всички деца, ако те редовно посещават публични или частни детски заведения (включително детска ясла, детска градина и т.н.)

^в Различни възрастови групи за участие в образованието в ранна детска възраст в страните: 4–6 години в България и Хърватия; 4–5 години в останалите страни.³⁰ Възрастта се изчислява на годишна основа и следователно цифрите не отчитат по-ранно или закъсняло започване на началното образование на отделното дете.

^г Евростат: Цел на Образование и обучение 2020 г. - *educ_uoe_en*г10 (изтеглени 20.10.2016 г.), използване на данни от регистрите на учебните заведения.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми; Евростат 2014 г., Общо население

28 Световна банка (2012 г.).

29 Евростат (2016 г.).

30 Европейска комисия/EACEA/Eurydice (2015 г.).

В сравнение с проучването за ромите от 2011 г. резултатите от EU-MIDIS II показват увеличение на коефициента на обхват във всички страни, с изключение на Португалия и Румъния. Тези проценти обаче не достигат до референтната стойност на ЕС за 2020 г. в областта на образованието в ранна детска възраст и са далеч по-ниски от процентите на общото население.

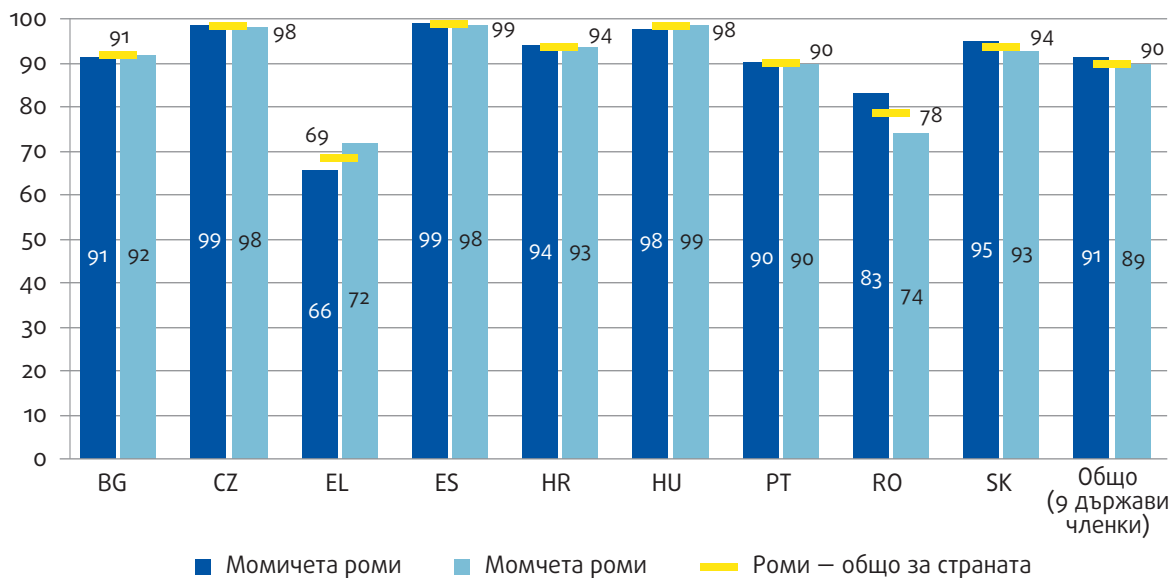
Образование в задължителна училищна възраст

Всички деца, които попадат под възрастта, дефинирана като „задължителна училищна възраст“, са задължени по закон да посещават училище. В три от деветте страни почти всички ромски деца, които трябва да учат (в предучилищно, начално, основно или средно), посещават училище – 99 % в Испания, 98 % в Чешката република и 98 % в Унгария (Графика 9). В Румъния и Гърция делът на ромските

деца в задължителна училищна възраст, които посещават училище, е съответно 77 % и 69 %. В сравнение с проучването за ромите от 2011 г. EU-MIDIS II констатира малко по-високи коефициенти на записване в задължителното образование в повечето страни – с изключение на Румъния и Словакия, където няма съществени промени. Хърватия не е включена в проучването за ромите от 2011 г.; данните на EU-MIDIS II показват, че коефициентът на обхват от задължителното образование (94 %) е над средното ниво в сравнение с останалите страни от проучването.

Коефициентите на записване, посочени в Графика 9, обаче не разкриват пълната картина. Важно е децата не просто да са обхванати от задължителното образование, но и да посещават училище на нивото, съответстващо на възрастта им. Таблица 3 показва, че това не винаги е така във всички изследвани страни.

Графика 9: Децата в задължителна училищна възраст (специфична за всяка страна), които учат, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б}

Бележки: ^а От всички лица на специфичната за страната задължителна училищна възраст в ромски домакинства (n=7 364); претеглени резултати.

^б Различните възрастови групи на задължителната училищна възраст в страните, валидна за учебната 2015/2016 година: начална възраст в години – 7 (България), 6 (Испания, Португалия, Румъния, Словакия, Хърватия, Чешката република) и 5 (Гърция, Унгария); възраст на завършване – 17 (Португалия), 16 (Румъния), 15 (България, Испания, Словакия, Унгария) и 14 (Гърция, Хърватия, Чешката република) (Източник: Европейска комисия/EACEA/Eurydice (2015 г.). Възрастта се изчислява на годишна основа и следователно цифрите не отчитат по-ранно или закъсняло започване на началното образование на отделното дете.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

Таблица 3: Коефициент на записване на роми в съответната образователна степен в сравнение с общото население, по възрастови групи и по държави – членки на ЕС (%)^{a,6}

Държава – членка на ЕС	Възраст ^a	Образователна степен (ISCED 2011) ^ж	Роми			Общо население ^e	
			Нетен коефициент на записване ^г	Общ коефициент на записване ^а	Непосещаващи каквото и да е образователно ниво	Нетен коефициент на записване	Общ коефициент на записване
BG	7–14	ISCED1+2	89	93	7	88	95
	15–18	ISCED3	40	57	43	83	87
	19–24	ISCED4+	-	-	97	37	41
CZ	6–14	ISCED1+2	89	98	(2)	86	93
	15–18	ISCED3	45	67	33	81	96
	19–24	ISCED4+	-	-	93	35	47
EL	6–14	ISCED1+2	69	73	27	95	95
	15–17	ISCED3	(9)	21	79	88	94
	18–24	ISCED4+	-	-	97	36	43
ES	6–14	ISCED1+2	89	99	(1)	95	95
	15–17	ISCED3	20	44	56	78	94
	18–24	ISCED4+	-	6	94	34	51
HR	7–14	ISCED1+2	95	97	(3)	89	92
	15–18	ISCED3	35	47	53	86	90
	18–24	ISCED4+	-	-	94	40	51
HU	6–13	ISCED1+2	86	99	(1)	77	88
	14–18	ISCED3	28	59	41	72	93
	18–24	ISCED4+	-	7	93	35	55
PT	6–14	ISCED1+2	88	97	(3)	94	95
	15–17	ISCED3	(20)	74	26	74	100
	18–24	ISCED4+	-	-	96	28	45
RO	6–14	ISCED1+2	77	85	15	85	89
	15–18	ISCED3	22	34	66	80	87
	19–24	ISCED4+	-	-	97	32	36
SK	6–14	ISCED1+2	90	94	6	83	88
	15–18	ISCED3	33	58	42	74	91
	18–24	ISCED4+	-	6	94	33	50
Общо (9 държави членки)		ISCED1+2	86	93	7	90	93
		ISCED3	30	52	48	79	92
		ISCED4+	2	5	95	34	47

Бележки: ^a За ромите: от всички лица в ромските домакинства специфичната за страната възраст (от 6 до максимум 24 години) за дадена образователна степен ISCED 2011, валидна за страните за учебната 2015–2016 година³¹ (начално образование: n=6 195; средно образование: n=2 865; по-високо от средно образование: n=3 651). За общото население: собствено изчисление на базата на данни на Евростат: абсолютен брой деца на възраст за съответната образователна степен, записани в това ниво на образование [educ_uoe_enrso5, educ_uoe_enrso2, educ_uoe_enrso8, educ_uoe_enrto2], и абсолютният брой деца на възраст за съответната образователна степен [demo_pjan], всички изтеглени 19.10.2016 г.

^b Резултати, базирани на малък брой отговори, са статистически по-малко надеждни. Поради това резултатите, базирани на 20 до 49 непретеглени наблюдения в цялата група или базирани на клетки с по-малко от 20 непретеглени наблюдения, са отбелязани в скоби. Резултати, базирани на по-малко от 20 непретеглени наблюдения в цялата група, не се публикуват.

^c EU-MIDIS II не задава въпрос за дати на раждане, но отбелязва възрастта към деня на интервюто.

^d Нетен коефициент на записване: дял на децата от съответната възраст, посещаващи образователна степен, съответстваща на възрастта им от общия брой деца на тази възраст. Нетният процент на ромите, записани за образование, по-високо от средно и за висше образование във всички страни, се базира на по-малко от 20 наблюдения. Следователно представена е само общата стойност за всички страни, която все още се базира на малък брой наблюдения.

^e Общ коефициент на записване: дял на децата от съответната възраст, посещаващи каквото и да е образователно ниво от общия брой деца на тази възраст.

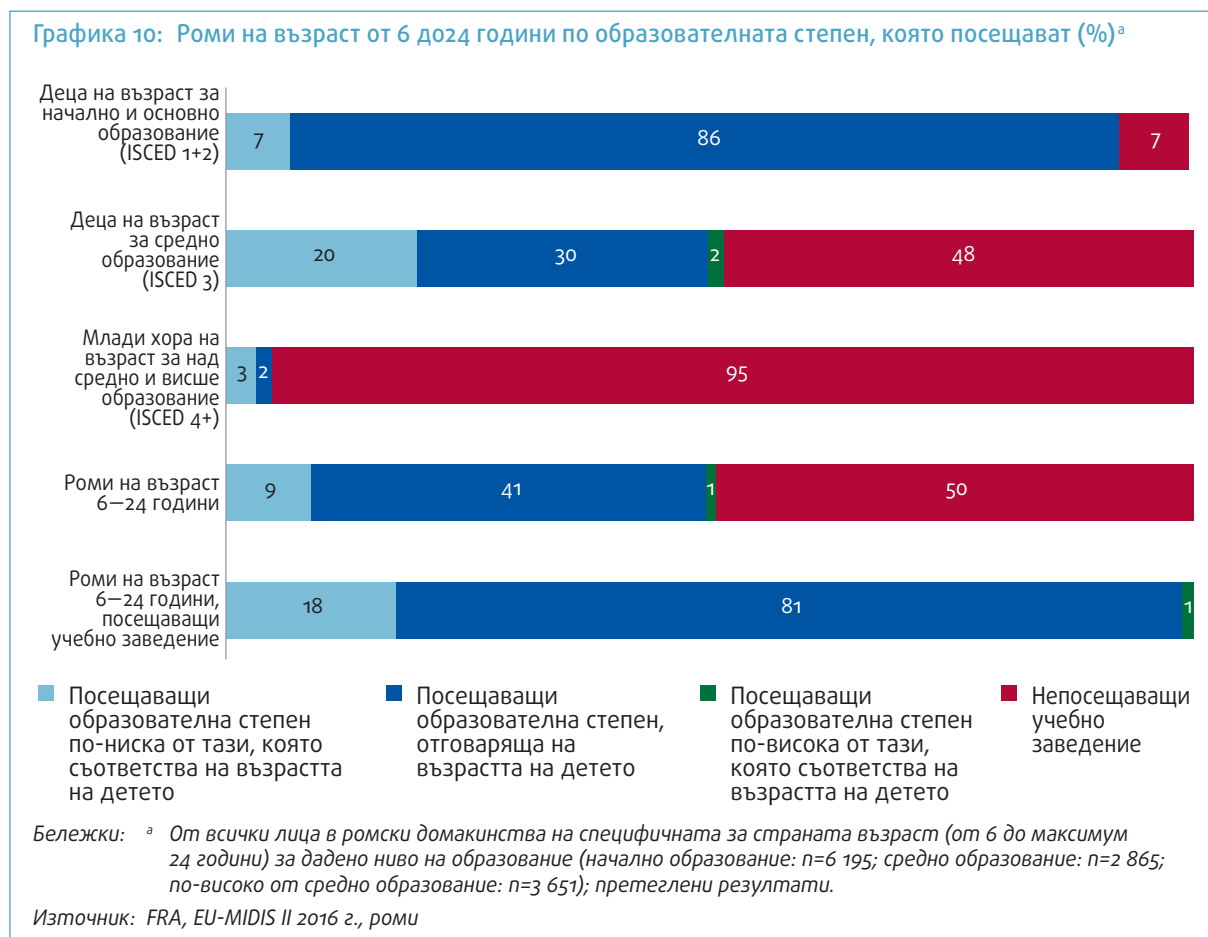
^f Собствено изчисление, базирано на Евростат 2014.

^ж Образователни степени, базирани на [Международната стандартна класификация на образованието \(ISCED\) 2011 г.](#) на ЮНЕСКО, разработена, за да се улесни сравнението на статистиката за образованието и индикаторите в различните страни въз основа на единни, международно приети дефиниции.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми; Евростат 2014 г., Общо население

Що се отнася до децата, които посещават училище на ниво, различно от това, което трябва да посещават с оглед на тяхната възраст — каква е тази образователна степен? Данните, онагледени в **Графика 10**, показват, че половината от ромите на възраст между 6 и 24 години не посещават училище. От тези, които посещават, само 1 % ходят на училище на по-високо

ниво от това, което съответства на възрастта им; 18 % посещават по-ниска образователна степен от тази, която отговаря на тяхната възраст, било защото повтарят класа, било защото са започнали училище по-късно, или и двете. Този дял е най-висок (20 %) сред ромите на възраст за средно образование.

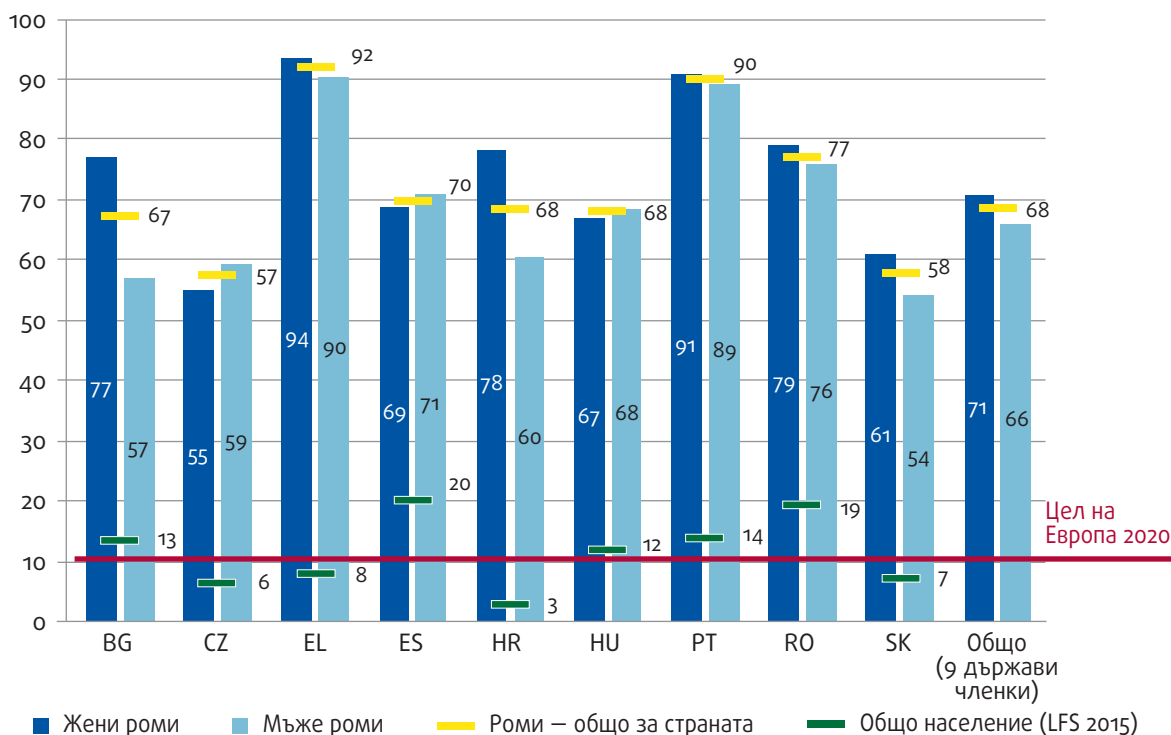

Преждевременно отпадане от образование и обучение

Преждевременно отпадащите от училище са тези „на възраст 18–24 години, най-много с основно образование, които не продължават по-нататък образование или обучение“³². Водещата цел на стратегията Европа 2020 е да се намали делът на преждевременно отпадналите от образование и обучение под 10 %. Резултатите от проучването показват, че тази цел може да се окаже непостижима до 2020 г. за ромите във всички изследвани държави (**Графика 11**).

32 Вж. уеб страницата на Комисията по въпроса.

Графика 11: Преждевременно отпаднали от образование и обучение^а на възраст 18–24 години, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б,в}

Бележки: ^а От всички лица на възраст 18–24 години в ромски домакинства (n=4 152); претеглени резултати.

^б Базирано на въпросника за домакинствата. Същото определение се използва така, както и за населението като цяло, с изключение на участието в неформалното образование или обучение. Този въпрос не е задаван в EU-MIDIS II, но се отчита от Евростат за населението като цяло.

^в Процент на Евростат 2015: edat_lfse_14 (изтеглени 12.9.2016 г.). Процент от населението на възраст от 18 до 24 години, завършили поне основно образование и непосещаващи по-нататъшно образование или обучение.

^д Преждевременно отпадналите от образование и обучение обозначават процента от населението на възраст 18–24 години, завършили поне основно образование (нива 0, 1 или 2 по ISCED 2011) и непродължили по-нататъшно образование или обучение. Има някои отклонения от дефиницията на Евростат. Евростат включва лицата, които не са обхванати от образование или обучение (нито официалното, нито неофициалното) през четирите седмици, предхождащи проучването НРС. EU-MIDIS II задава въпрос за „понастоящем посещаващите училище или професионално обучение“, но не пита изрично за неформалното образование.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми; Евростат, проучване за работната сила (НРС) 2015 г., Общо население

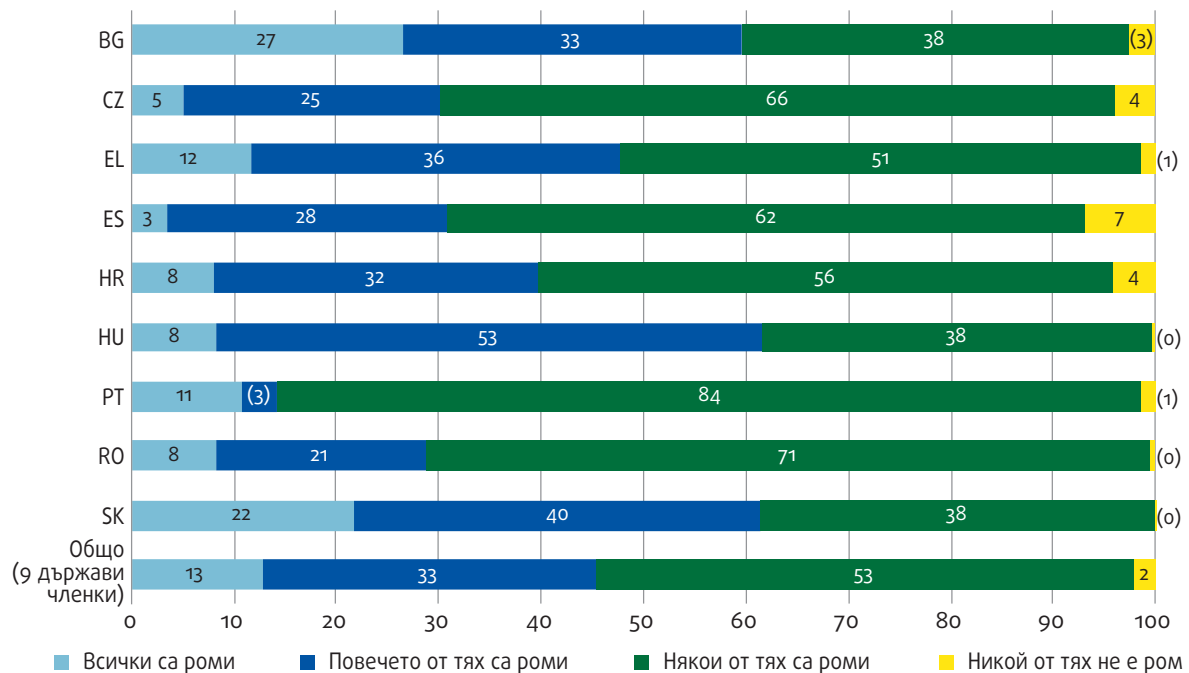
2.3.2. Сегрегация в образованието

Препоръката на Съвета от 2013 г. изисква премахването на сегрегацията в училищата. Няма официални статистически данни за училищната сегрегация. Затова EU-MIDIS II моли респондентите да определят приблизително дела на ромите сред съучениците в класа или в училището на децата в техните домакинства, което позволява да се изчислят индиректни (прокси) показатели отразяващи степента на сегрегация в учебните заведения. Резултатите показват, че делът на ромските деца, посещаващи училища, в които всички съученици са роми, варира от 27 % в България до 3 % в Испания (Графика 12). Делът на децата, посещаващи тези училища, е под 10 % в Чешката република (5 %), Хърватия, Унгария

и Румъния (по 8 % всяка). В Словакия (62 %), Унгария (61 %) и България (60 %) по-голямата част от ромските деца посещават училища, в които всички или повечето от техните съученици са роми. Трябва да се отбележи, че етническият състав на училищата (свърх-представителство на деца от една определена етническа група) може да отразява демографските характеристики на населеното място, в който се намира училището.

Сегрегацията в класовете е подобна на училищната сегрегация. Делът на ромските деца, посещаващи класове, в които „всички съученици са роми“, варира от 29 % в България до 4 % в Испания. Ако класовете, в които „повечето“ съученици са роми, се разглеждат като сегрегация, делът на децата, посещаващи

Графика 12: Училищна сегрегация – концентрация на ромски деца на възраст 6–15 години в училищата, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б,в}

Бележки: ^а От всички лица на възраст 6–15 години в ромски домакинства, които са в системата на образованието (n=6 518); претеглени резултати.

^б Въпрос от проучването, попълван от респондентите за всички деца на възраст от 6 до 15 години в системата на образованието: „Сега помислете за училището, което [ИМЕ] посещава. Колко от съучениците бихте казали, че са роми: всички, повечето от тях, някои или нито един от тях“.

^в Резултати, базирани на малък брой отговори, са статистически по-малко надеждни. Поради това резултатите, базирани на 20 до 49 непретеглени наблюдения в цялата група или базирани на клетки с по-малко от 20 непретеглени наблюдения, са отбелязани в скоби. Резултати, базирани на по-малко от 20 непретеглени наблюдения в цялата група, не се публикуват.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

училища в сегрегирани паралелки, варира от 63 % в Словакия до 19 % в Португалия ³³.

Насочването на ромски деца към училища със специални нужди е специфична форма на образователна сегрегация. Както е обяснено във въпросника, „специално училище“ е училище за деца със специални образователни нужди. Това може да се отнася до училище, което предлага обучение за деца с обучителни трудности, с физически увреждания или увреждания в развитието или с поведенчески проблеми. Препоръката на Съвета от 2013 г. изисква прекратяване на неоснователното записване на ромски ученици в такива училища. Тази практика е особено разпространена в Чешката република и в Словакия: съответно 16 % и 18 % ромски деца на възраст 6–15 години, които са в системата на образованието, посещават специални училища през 2016 г. Тези две страни вече бяха с най-висок дял

³³ Сравнението с проучването за ромите от 2011 г. е ограничено, тъй като през 2011 г. категориите за отговор бяха: „всички са роми“, „много са роми“, „някои са роми“, „никой не е ром“ или „смесени“. Категорията „смесени“ беше трудно да се тълкува, поради което отпадна в проучването за 2016 г.

на децата, посещаващи „специални училища“, през 2011 г. Проучването за ромите от 2011 г. задава въпроса дали детето *някога* е ходило на специално училище или клас, който е предимно за роми, дори и само за кратко време; EU-MIDIS II задава въпроса за посещаване на специални училища *понастоящем*. Въпреки че не са пряко сравними, данните за 2016 г. ясно показват недостатъчен напредък ³⁴.

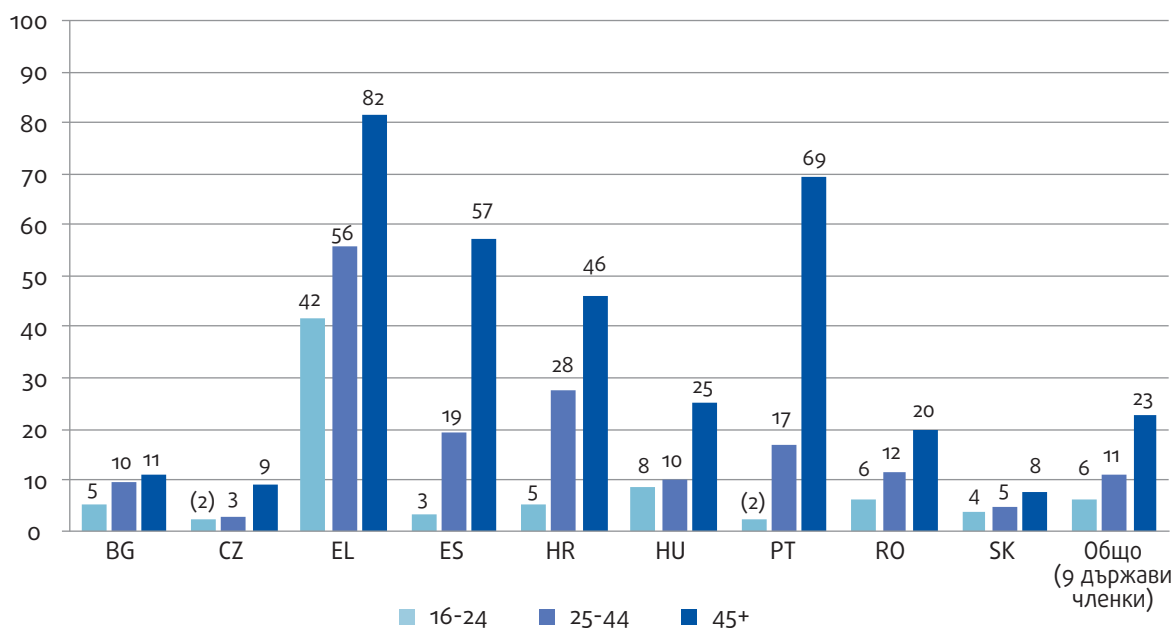
2.3.3. Образователно равнище

Без завършено формално образование

Резултатите от EU-MIDIS II показват устойчиво ниски нива на образование сред ромското население. Най-високият дял на роми без никакво формално образование и в трите възрастови групи е констатиран в Гърция (Графика 13). Високи дялове могат да се видят и в Португалия, Испания и Хърватия, докато проучването показва ниски дялове в Чешката република, Словакия и България.

³⁴ Този въпрос беше зададен само в България, Гърция, Румъния, Словакия, Унгария, Хърватия и Чешката република.

Графика 13: Роми, които не са завършили никакво ниво на формално образование (ISCED 0), по възрастови групи и държави – членки на ЕС (%)^{а,б,в,г}

Бележки: ^а От всички лица на възраст над 16 години в ромски домакинства (n=21 896); претеглени резултати.
^б Въпрос от проучването, попълван от респондентите за всички 16-годишни деца: „Кое е най-високото ниво на образование, което [ИМЕ] е завършил/а?“.
^в Използвана е класификацията ISCED 2011.
^г Резултати, базирани на малък брой отговори, са статистически по-малко надеждни. Поради това резултатите, базирани на 20 до 49 непретеглени наблюдения в цялата група или базирани на клетки с по-малко от 20 непретеглени наблюдения, са отбелязани в скоби. Резултати, базирани на по-малко от 20 непретеглени наблюдения в цялата група, не се публикуват.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

2.4. Здраве

През март 2014 г. бе приета третата многогодишна програма за действие на ЕС в областта на здравето – „Здраве за растеж“³⁵ за периода 2014–2020 г., свързваща здравето и икономическия просперитет, тъй като здравето оказва влияние върху икономическите резултати. Препоръката на Съвета от 2013 г. призовава за ефективни мерки, които да осигуряват равен достъп до общодостъпни здравни услуги за ромите.

2.4.1. Здравно осигуряване и неудовлетворени медицински потребности

Наличието на здравно осигуряване е основен фактор за достъп до системите на здравеопазването и е изрично посочено в Препоръката на Съвета от 2013 г. Застрахователното покритие също е включено в списъка от Европейски основни здравни

индикатори (индикатор 76)³⁶. EU-MIDIS II пита респондентите дали съответната основна национална застрахователна схема понастоящем покрива разходите им за здравеопазване и дали имат някакво допълнително здравно осигуряване.

Резултатите показват, че от 95 % до 98 % от ромите в Испания, Португалия и Словакия са обхванати или от националната основна схема за здравно осигуряване, или от допълнително осигуряване (Графика 14). За разлика от тях само 45 % от ромите в България и 54 % от ромите в Румъния посочват, че това е така.

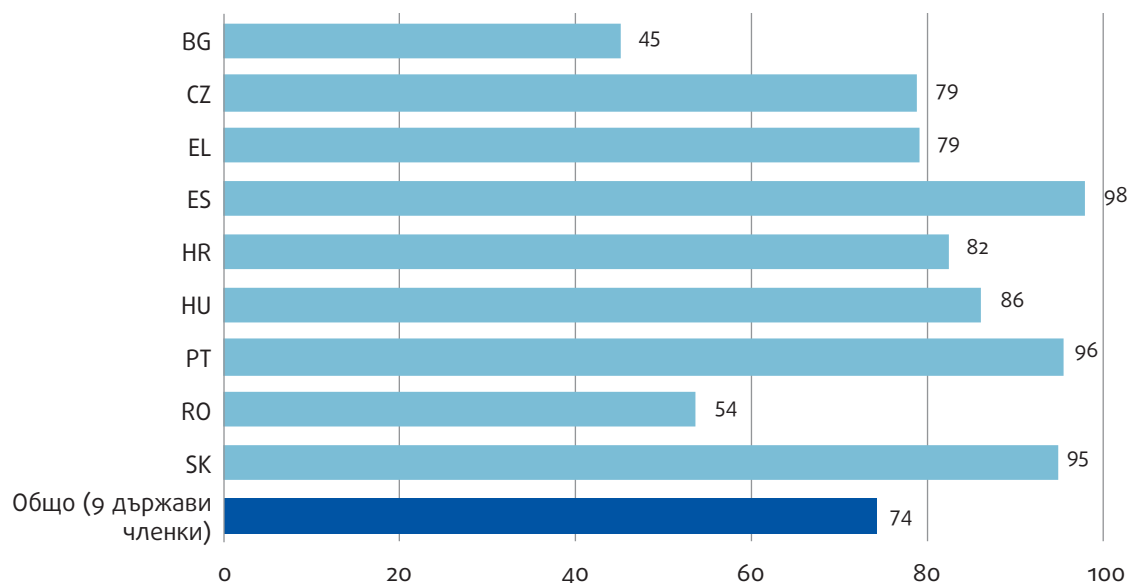
За сравнение, според Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР)³⁷ здравното осигуряване за населението като цяло варира от 94 % до 100 % в Испания, Португалия, Словакия, Унгария, Чешката република; в Гърция 86 % от

35 За повече информация вж. [уеб страницата](#) на Комисията относно програмата.

36 Виж [уеб страницата](#) на Европейската комисия относно индикаторите.

37 Евростат не предоставя данни за обхванатите със здравно осигуряване в ЕС.

Графика 14: Роми на възраст 16 или повече години, които посочват, че са обхванати от националното основно здравно осигуряване и/или от допълнително осигуряване, по държави – членки на ЕС (%)^{a,6}

Бележки: ^a От всички респонденти от ромски произход (n=7 826), с изключение на тези, които отказват да отговорят; претеглени резултати.

⁶ Въпрос от проучването: „Дали [НАЦИОНАЛНАТА ОСНОВНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА СХЕМА] понастоящем покрива разходите Ви за здравеопазване? Имате ли някакво допълнително здравно осигуряване?“

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

общото население е обхванато от обществено или частно здравно осигуряване ³⁸.

Разликите в дела на ромите със здравно осигуряване в проучването за ромите от 2011 г. и в настоящото проучване са относително малки. България и Румъния продължават да имат най-ниските проценти на застрахователно осигуряване ³⁹.

Проучването също така задава въпроса дали респондентите са имали нужда от медицински преглед или лечение през последните 12 месеца; ако е така, дали този преглед/лечение са извършени; и в случай че не са – защо. Като цяло, в зависимост от страната, между 1 % и 7 % от анкетираните посочват, че не им е било възможно да получат необходимите грижи или лечение. Резултатите за Испания, Португалия, Унгария и Чешката република – където са регистрирани най-ниските проценти на незадоволени потребности от медицинска помощ – са по-малко надеждни поради малкия брой наблюдения.

2.4.2. Дългосрочно ограничена активност

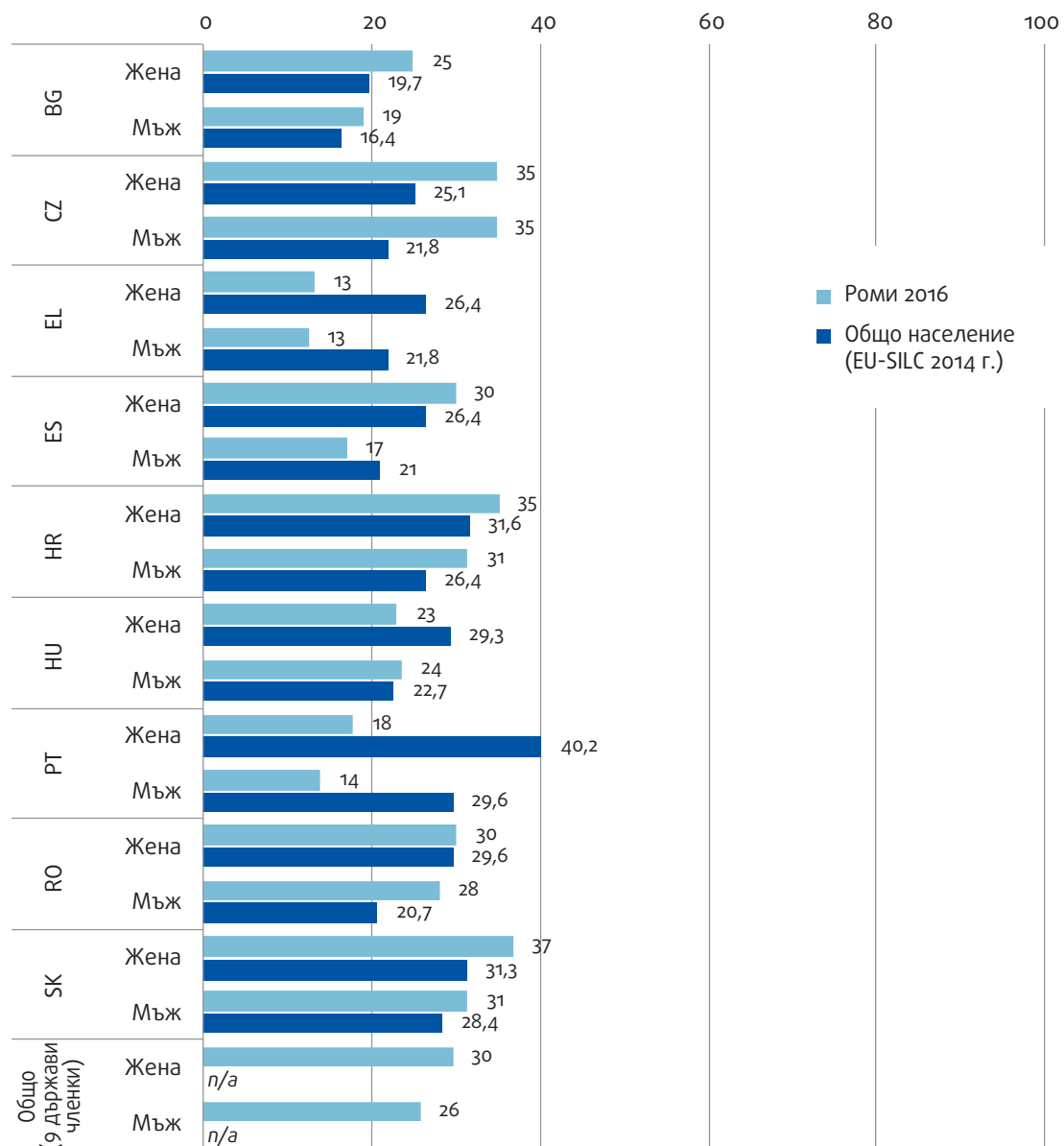
EU-MIDIS II задава въпрос на респондентите дали са били ограничени (сериозно или не толкова сериозно) в обичайната си дейност поради дългосрочен здравословен проблем. Това съответства на индикатор 35 („Дългосрочно ограничена активност“) от Европейските основни здравни индикатори. Заявеният „коэффициент на ограничена активност“ показва, че в Хърватия, Чешката република и Словакия, около един на всеки трима роми (съответно 33 %, 35 % и 34 %) посочва, че ежедневната му дейност е била ограничена по някакъв начин – или сериозно, или до известна степен – от здравословни проблеми. В България, Испания, Румъния и Унгария процентът на ромите, които посочват дългосрочно ограничена активност, варира между 22 % и 29 %, докато процентът на ромите с дългосрочно ограничена активност в Гърция е 13 %, а в Португалия – 16 %.

В четири страни – България, Словакия, Хърватия и Чешката република – делът на ромите, изправени пред дългосрочно ограничена активност, е по-висок, отколкото дела на населението като цяло, което изпитва подобни проблеми. В Румъния такъв е случаят с мъжете роми, а в Испания с жените роми (Графика 15). Също така сред ромите в шест от деветте изследвани страни жените са по-склонни

38 Вж. [уеб страницата](#) на ОИСР относно статистиката за здравния статус.

39 Проучването за ромите от 2011 г. задава въпроса: „Имате ли някаква форма на медицинска застраховка в [страна от проучването]?“

Графика 15: Дългосрочно ограничена активност на жените и мъжете, роми и общото население, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б,в}

Бележки: n/a Не е приложимо.

^а Резултатите на EU-MIDIS II се базират на всички респонденти (n=7 909), с изключение на тези, които са отказали да отговорят; претеглени резултати. Същото определение се използва и за населението като цяло.

^б Процент на Евростат 2014: [Hlth_silc_06], изтеглени 20 октомври 2016 г. В базата данни на Евростат, резултатът за ограничена активност на хората в Чешката република е обозначен като такъв с ниска надеждност.

^в Включва респонденти, които посочват, че за последните шест месеца, ежедневната им дейност е била „силно ограничена“ или „ограничена, но не сериозно“, поради здравословен проблем.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми; Евростат, EU-SILC 2014 г., Общо население

от мъжете да отговорят, че са били силно или по някакъв начин ограничени в ежедневната си дейност поради здравословен проблем – тенденция, която може да се забележи и при общото население. Най-голямата разлика между жените и мъжете е в Испания, където 17 % от мъжете роми казват, че са

били ограничени в ежедневната си дейност, докато почти една на всеки три жени (30 %) смята, че здравословни проблеми са ограничили дейността ѝ по някакъв начин. От друга страна, в Гърция, Унгария и Чешката република има малка разлика или няма разлика между ромските жени и мъже.

2.5. Жилищно настаняване

Достъпът до жилищно настаняване е основно човешко право. МПИСКП гарантира правото на подходящо жилище. Директивата за расовото равенство (2000/43/ЕО) осигурява защита и гаранции за равно третиране при достъпа до и доставка на стоки и услуги, включително жилищно настаняване. Достъпът до безопасни жилища с основна инфраструктура е основен аспект на социалното приобщаване. Европейската платформа срещу бедността и социалното изключване отбелязва, че „жилищното изключване представлява една от най-крайните форми на бедност и лишения, което... рискува да лиши домакинствата не само от отопление или охлаждане, но и от топла вода, осветление и други основни домашни нужди“⁴⁰. Осигуряването на адекватно и социално жилищно настаняване на достъпни цени е преди всичко отговорност на националните и регионалните политики. Препоръката на Съвета от 2013 г. призовава държавите членки да разработят по-ефективни мерки за премахване на пространствената сегрегация, насърчаване на недискриминационния достъп до социални жилища и осигуряване на достъп до комунални услуги и инфраструктура за жилищата в съответствие с изискванията на националното законодателство⁴¹. Целите на ООН за устойчиво развитие 6 и 11 също ясно отразяват проблеми с жилищното настаняване, като някои от техните целеви индикатори са особено релевантни за ромите⁴².

Цели за устойчиво развитие и целеви индикатори на ООН

Цел 6: Осигуряване на достъп до вода и канализация за всички.

Целеви показател 1. До 2030 г., осигуряване на всеобщ и равноправен достъп до безопасна и достъпна питейна вода за всички.

Целеви показател 2. До 2030 г., осигуряване на достъп до подходящи канализационни съоръжения и хигиенни условия за всички и ликвидиране на практиката за дефекация на открито, като се обръща специално внимание на нуждите на жените и момичетата и хората в уязвимо положение.

Цел 11: Градовете да станат приобщаващи, сигурни, издръжливи и устойчиви.

Целеви показател 1. До 2030 г. да се гарантира достъп на всички до подходящи, сигурни и достъпни жилища и основни услуги и обновяване на гетата.

2.5.1. Разполагаемо пространство

Разполагането с достатъчно лично пространство у дома е ключов индикатор за качеството на жилищата. Евростат измерва качеството на жилищата, като обръща специално внимание на коефициента на пренаселеност, който измерва располагаемото пространство за домакинството, вземайки предвид големината на домакинството и възрастта и семейното положение на неговите членове⁴³. EU-SILC също измерва средния брой стаи на човек съобразно статута на собствеността и вида жилище. Този показател може да се сравнява с констатациите на EU-MIDIS II относно ромските домакинства. Резултатите показват, че недостатъчното пространство продължава да е проблем в ромските домакинства, което допринася за много лоши условия в жилищата. Резултатите показват значителни различия между ромите и населението като цяло (Графика 16).

В сравнение с проучването за ромите от 2011 г. всички страни са подобрили показателя „разполагаемо пространство“. Най-големите подобрения могат да се видят в Испания, Португалия и Румъния.

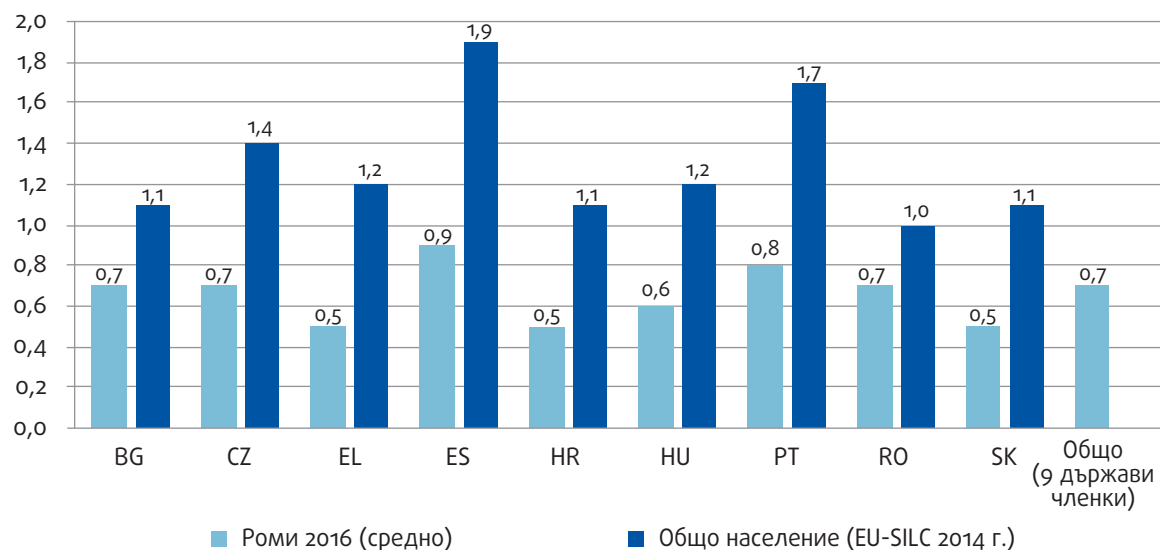
⁴⁰ Европейска комисия (2010 г.), стр. 5.

⁴¹ Вж. също Препоръка на Съвета от 2013 г., стр. 4.

⁴² Вж. SDG-6 и SDG-11.

⁴³ За обяснение на жилищната статистика на Евростат вж. [уеб страницата](#) на Комисията.

Графика 16: Среден брой стаи на човек в домакинството, роми и общо население (средно)^{a,6}, по държави – членки на ЕС

Бележки: ^a Всички лица, живеещи в ромски домакинства (n=33 648); претеглени резултати.

⁶ Въз основа на средната стойност на броя стаи на човек в домакинството (без кухня); за населението като цяло въз основа на данни от Евростат, EU-SILC 2014 г. [ilc_lvho03, изтегляне 08.09.2016 г.].

Източници: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми; Евростат, EU-SILC 2014 г., Общо население

2.5.2. Достъп до комунални услуги и основни жилищни удобства

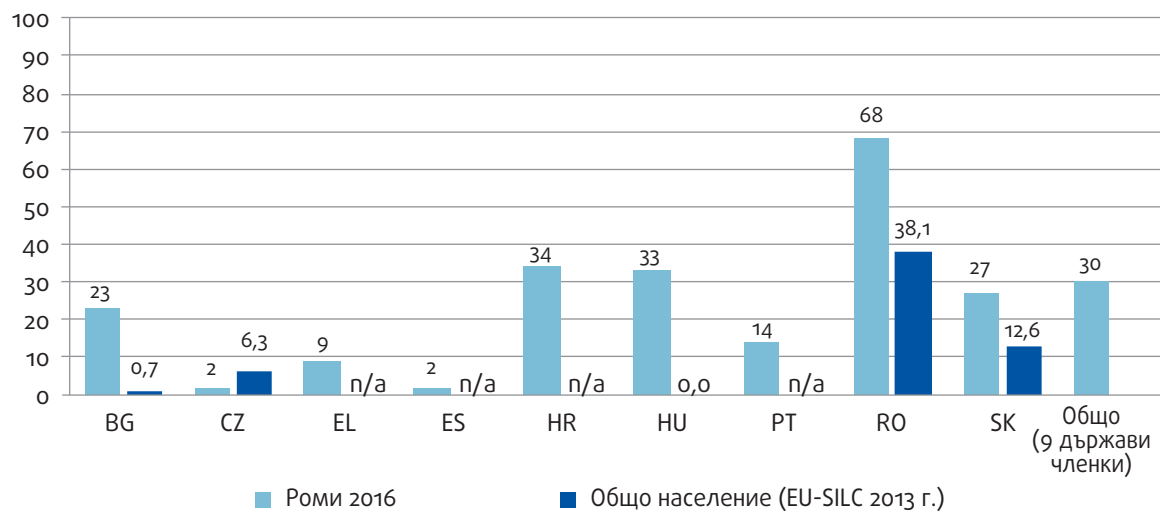
Мизерията в жилището се оценява чрез различни показатели за недостатъци в жилищата. Те включват липса на основни санитарни удобства, такива като вана, душ и вътрешна тоалетна с течаща вода; общо състояние на жилището, като прекалено тъмно жилище или такова с течащ покрив, плесен по стените или по дограмата на прозорците.

Достъпът до електричество е ключов индикатор за социално приобщаване, тъй като то е от съществено значение за ежедневните дейности, като почистване и готвене и за осигуряване на светлина, така че децата да могат да си приготвят домашните. Резултатите от EU-MIDIS II показват леко подобрение в сравнение с резултатите от проучването за ромите от 2011 г. Почти всички роми живеят в жилища с ток

в България, Чешката република, Испания и Унгария (97-98 %); в Португалия така са 88 % от ромите, а в Гърция – 89 % от ромите. Във всичките девет държави членки, делът на общото население с достъп до електричество е близо до 100 %.

Ситуацията е по-лоша по отношение на достъпа до чиста питейна вода чрез свързване към системата за водоснабдяване с обществен достъп. Резултатите от EU-MIDIS II показват, че с изключение на Чешката република и Испания, делът на ромите, живеещи в домакинства без течаща вода вътре в техните жилища, е много по-висок, отколкото за населението като цяло (Графика 17). За ромите той варира от 9 % в Гърция до 68 % в Румъния. В сравнение с резултатите от проучването за ромите от 2011 г. положението изглежда се е подобрило в Словакия, България, Гърция и Румъния.

Графика 17: Ромите, живеещи в домакинства без течаща вода вътре в жилището, в сравнение с общото население, по държави — членки на ЕС (%)^{а,б,в}

Бележки: n/a Не е приложимо.

^а. От всички хора в ромски домакинства (n=33 767); претеглени резултати.

^б. Базирано на дела на хората, които живеят в ромски домакинства, без течаща вода вътре в жилището; за населението като цяло, въз основа на данни от Евростат, EU-SILC 2013 г. (последната налична), „население, свързано с общественото водоснабдяване“ [end_wat_por], изтеглени 8 септември 2016 г.

^в. Данни за населението като цяло не са на разположение за всички страни. Липсата на възможност за достъп до течаща вода се смята за рядко явление и в ЕС не са публикувани редовно съответни данни.

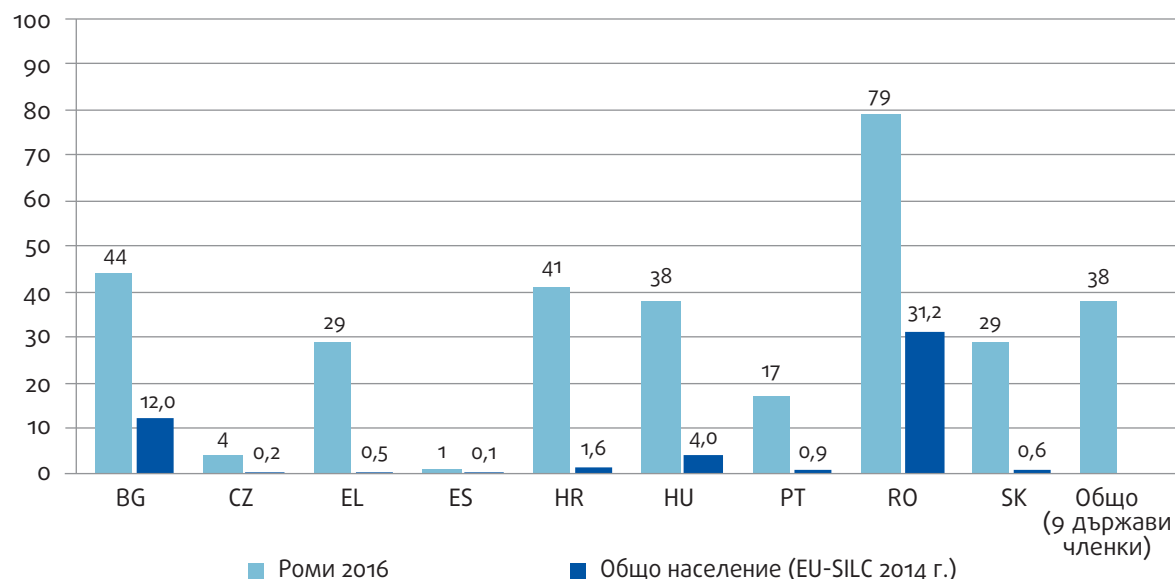
Източници: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми; Евростат, EU-SILC 2013 г., Общо население

Макар че много роми в деветте държави — членки на ЕС живеят в домакинства без течаща вода вътре в жилището, още по-голям процент живеят в домакинства без тоалетна и душ или баня в домовете си. Този процент варира от 17 % в Португалия до 44 % в България и 79 % в Румъния. Ромските домакинства с най-слабо изразена липса на основни санитарни удобства са в Чешката република (4 %) и Испания (1 %). По данни на Евростат в седем от деветте държави членки — Чешката република, Гърция, Испания, Хърватска, Унгария, Португалия и Словакия — почти цялото население живее в домакинства с тези удобства. От друга страна, в България и Румъния приблизително 12 % и 31,2 % съответно от общото население също нямат достъп до тези удобства (Графика 18). Положението на ромите обаче е много по-лошо.

В сравнение с 2011 г. подобрение се наблюдава в България, Чешката република, Румъния и Словакия.

Цялостната картина, откроявана от различните индикатори за качество на жилищата, показва, че значителна част от ромите живеят в домакинства без достъп до необходимите комунални услуги и основни жилищни удобства. Това ги излага на риск от тежки жилищни лишения. Интересното е, че макар в България и Унгария почти всички ромски домакинства да имат достъп до електрозахранване, по-нисък процент на ромите в тези държави членки живеят в домакинства с достъп до течаща вода и тоалетна или баня вътре в къщата.

Графика 18: Роми, живеещи в жилища без тоалетна и душ или баня вътре в жилището, в сравнение с общото население, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б}

Бележки: ^а От всички хора в ромски домакинства (n=33 764); претеглени резултати.

^б Базирано на дела на хората, „живеещи в домакинства без тоалетна и душ или баня вътре в жилището“. За общото население --[ilc_mdho05, изтеглени 8 септември 2016 г.].

Източници: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми; Евростат, EU-SILC 2014 г., Общо население

2.5.3. Качество на жилищата и заобикалящата среда

Повечето ромски жилища са изправени пред големи проблеми с качеството на жилищата им в сравнение с това на общото население. Делът на хората, които съобщават за течач покрив в жилището си, за влажни стени, подове или основи или за плесен по дограмата или пода, е най-висок в Португалия, както за ромите, така и за населението като цяло (Таблица 4). Наличието на светлина в жилището е друга важна характеристика, която оказва влияние върху качеството на живота. Разликата между ромите и населението като цяло е още по-ярко изразена по този показател. При ромите в Португалия, Словакия, Унгария и Хърватия се отчита най-висок дял на хората с недостатъчно светлина в жилищата им.

Във всички страни ромите отбелязват по-лоши резултати от общото население и по двата показателя за качество на жилищата.

Значителна част от ромите смятат, че замърсяването, мръсотията и други проблеми на околната среда – като дим, прах и неприятни миризми или замърсена вода – са проблем, особено в Чешката република и Португалия, където съответно 41 % и 36 % посочват това като проблем. Такъв е случаят и за почти един на всеки трима роми в Словакия и Хърватия и за повече от всеки четвърти в Унгария, Испания, България и Гърция. Румъния е единствената страна, в която делът на ромите, живеещи в замърсена околна среда, е по-нисък от тази на общото население (Таблица 5). Картината по отношение на престъпност, насилие и вандализъм в квартала, където живее домакинството, е по-разнообразна. Най-висок дял роми, засегнати от тези проблеми, живее в Чешката република и Испания (съответно 46 % и 42 %). От друга страна, само 9 % от ромите посочват проблеми с престъпност, насилие и вандализъм в България – въпреки че 26,8 % от общото население посочва това като проблем.

Таблица 4: Роми, живеещи в жилища с течащ покрив, влажни стени или други проблеми в жилищната структура и в жилища, които са твърде тъмни в сравнение с общото население, сравнени с общото население, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б,в}

Държава – членка на ЕС	Считат жилището за твърде тъмно		Живеещи в жилище с течащ покрив, влажни стени, подове или основи или с плесен в дограмата или пода	
	Роми 2016	Общо население 2014	Роми 2016	Общо население 2014
BG	17	6,8	33	13,2
CZ	17	3,8	21	9,2
EL	18	6,6	37	13,7
ES	15	5,2	26	17,1
HR	23	5,5	43	11,7
HU	25	9,2	44	26,9
PT	39	9,7	66	32,8
RO	14	5,8	26	12,7
SK	30	3,2	38	7
Общо (9 държави членки)	20		32	

Бележки: ^а От всички лица в ромски домакинства („Живеещи в ...“: n=33 632; „Считащи...“: n = 33,679); претеглени резултати.

^б „Живеещи в ...“, базирано на „дял от общия брой на населението, живеещо в жилище с течащ покрив, влажни стени, подове или основи или плесен в дограмата или пода“. За общото население, EU-SILC- [ilc_mdho01, изтеглени 11 септември 2016 г.].

^в „Считащи...“, базирано на „дял от общия брой на населението, считащи жилището си за прекалено тъмно“. За общото население, проучване EU-SILC- [ilc_mdho04, изтеглени 11 септември 2016 г.].

Източници: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми; Евростат, EU-SILC 2014 г., Общо население

Таблица 5: Окръжаваща жилищна среда – роми, живеещи в райони, засегнати от замърсяване на околната среда, престъпност, насилие и вандализъм в сравнение с общото население, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б,в}

Държава – членка на ЕС	Замърсяване на околната среда, мръсотия или други екологични проблеми		Престъпност, насилие или вандализъм в района	
	Роми 2016	Общо население 2014	Роми 2016	Общо население 2014
BG	27	15,7	9	26,8
CZ	41	13,7	46	13,5
EL	28	23,2	22	16,1
ES	27	10,2	42	11,9
HR	31	5,7	22	2,5
HU	24	15	23	13,9
PT	36	13,7	11	11,6
RO	11	16,8	5	14,9
SK	33	12,2	33	8,7
Общо (9 държави членки)	25		23	

Бележки: ^а От всички лица в домакинствата („Замърсяване“: n=33 370; „Престъпление...“: n=32 883); претеглени резултати.

^б „Замърсяване на околната среда“, базирано на „дял от общия брой на населението със замърсяване на околната среда, мръсотия или други проблеми на околната среда в района, например: дим, прах, неприятни миризми или замърсена вода в района“. За общото население, проучване EU-SILC- [ilc_mddwo2, изтеглени на 11 септември 2016 г.].

^в „Престъпност, насилие и вандализъм“, базирано на дял от общия брой на населението с престъпност, насилие и вандализъм в района. За общото население, проучване EU-SILC [ilc_mddwo3, изтеглени на 20 септември 2016 г.].

Източници: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми; Евростат, EU-SILC 2014 г., Общо население

2.6. Дискриминация и информираност за права

Съблюдаването на правата на човека, включително правата на лица, принадлежащи към малцинства, е основна ценност, укрепваща самите основи и договори на Европейския съюз. Член 21 от Хартата на основните права на Европейския съюз забранява дискриминацията

Цели за устойчиво развитие и целеви индикатори на ООН

Цел 10: Намалване на неравенството в рамките на отделните държави и между тях.

Целеви показател 2. До 2030 г., да се укрепи и да се насърчи социалното, икономическо и политическо приобщаване на всички, независимо от възраст, пол, увреждания, раса, етническа принадлежност, произход, религия или икономическо или друго положение.

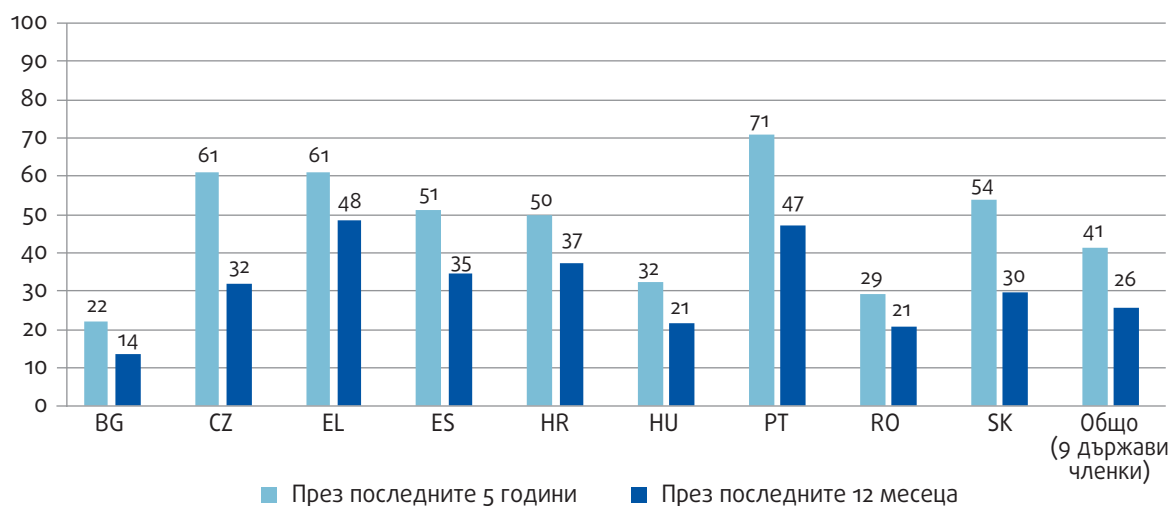
Целеви показател 3. Гарантиране на равни възможности и намаляване на социалното неравенство, включително чрез премахване на дискриминационни закони, политики и практики и насърчаване на подходящо законодателство, политики и действия в тази насока.

въз основа на расов или етнически произход. Директивата за расовото равенство (2000/43/ЕО) забранява дискриминация на това основание в областта на заетостта, образованието, социалната защита, включително социалното осигуряване и здравеопазването, както и за стоки и услуги, включително жилищното настаняване⁴⁴. Цел 10 от Целите за устойчиво развитие на ООН за намаляване на неравенството в рамките на държавите и между тях адресира дискриминацията в контекста на неравенството⁴⁵.

2.6.1. Ниво на дискриминация

Проучването се опитва да прецени доколко е разпространена дискриминацията, като определи дела на респондентите – роми, които лично са се почувствали дискриминирани поради цвят на кожата, етнически произход, религия или религиозни убеждения. Респондентите, които посочват, че са се почувствали дискриминирани най-малко на основата на една от тези три причини, са запитани в последващ въпрос да уточнят дали последният случай на дискриминация е бил през последните 12 месеца. Проучването използва общия термин „с ромски произход“, за да обхване етническият произход и цвят на кожата – във всички последващи въпроси.

Графика 19: Цялостно разпространение на дискриминацията, основана на ромски произход, през последните 5 години и последните 12 месеца, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б,в}

Бележки: ^а От всички запитани в проучването респонденти от ромски произход, изложени на риск от дискриминация, основана на ромски произход, най-малко в една от сферите на ежедневието („през последните 5 години“: n=7 745; „през последните 12 месеца“: n=7 875); претеглени резултати.

^б Сфери от ежедневието, обхванати от проучването: търсене на работа, по време на работа, образование (лично или като родител), здравеопазване, жилищно настаняване и други обществени или частни услуги (публична администрация, ресторант или бар, обществен транспорт, магазин).

^в За случаи на дискриминация при „достъп до здравни грижи“ въпросът е само за последните 12 месеца, което обяснява различната стойност при извадките (n) за двата референтни периода.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

44 Директива за расовото равенство, параграфи 22–26.

45 Вж. SDG-10.

Средно 41 % от ромите в деветте изследвани държави — членки на ЕС, са се почувствали дискриминирани заради техния ромски произход най-малко веднъж през последните пет години поне в една сфера от ежедневието, като търсене на работа, по време на работа, при жилищно настаняване, здравеопазване и образование. Един на всеки четирима роми (26 %) посочва, че последният случай на дискриминация, основана на ромския му/и произход, е бил през 12-те месеца, предхождащи проучването.

Таблица 6 показва дела на респондентите, които са се чувствали дискриминирани поради етнически произход през 12-те месеца, предхождащи проучването, в различни сфери от живота в девет държави — членки на ЕС, където е изследвано ромско население. Като цяло, а и в съответствие с резултатите от предишните две проучвания на ромите — EU-MIDIS I и Проучването на ромите за 2011 г. — повечето роми са се почувствали дискриминирани поради ромския си произход, когато са били в контакт с обществени

или частни услуги, като административни служби, обществен транспорт или при достъп до магазин, ресторант или бар (19 %), както и при търсене на работа (16 %).

Броят на ромите обаче, които са се почувствали дискриминирани при търсене на работа през предходните 12 месеца, е значително по-нисък от този, отчетен в EU-MIDIS I (38 % през 2008 г. в сравнение с 16 % през 2016 г.). Това може да се дължи на подобрения дизайн на извадката на проучването, както и на значително намаляване на случаите на дискриминация. Юбаче в сравнение с резултатите от проучването за ромите през 2011 г., значително намаляване в тази конкретна област се наблюдава само в България, Румъния, Унгария и Чешката република; като цяло, има намаление от осем процентни пункта. В същото време разпространението на дискриминацията при търсене на работа значително се е увеличило за ромите в Португалия.

Таблица 6: Делът респонденти, които са се чувствали дискриминирани поради ромски произход през последните 12 месеца в различни сфери от живота, по държави — членки на ЕС (%)^f

Държава — членка на ЕС	При търсене на работа ^a	На работа ^a	Образование (лично или като родител) ^a	Жилищно настаняване ^a	Други обществени/частни услуги ^{a,b}	Здравеопазване ^a	Общо ^b
BG	7	3	(4)	(3)	10	(3)	14
CZ	28	6	9	25	17	8	32
EL	24	10	(10)	(1)	43	20	48
ES	13	5	7	14	30	7	35
HR	29	(9)	15	(29)	27	10	37
HU	13	4	9	(8)	15	4	21
PT	47	11	(2)	(5)	38	5	47
RO	10	6	4	(6)	17	12	21
SK	22	5	7	(8)	23	11	30
Общо (9 държави членки)	16	5	7	12	19	8	26

Бележки: ^a От всички респонденти от ромски произход, изложени на риск от дискриминация, основана на ромски произход, през последните 12 месеца в конкретна сфера; претеглените резултати.

^b От всички запитани в проучването респонденти от ромски произход, изложени на риск от дискриминация, в най-малко една от сферите на всекидневния живот през последните 12 месеца (n=7 875); претеглени резултати.

^a Другите обществени/частни услуги включват: нощен клуб, бар, ресторант, хотел, административни служби или обществени услуги, обществен транспорт и магазин.

^c Резултати, базирани на малък брой отговори, са статистически по-малко надеждни. Поради резултатите, базирани на по-малко от 20 до 49 непрегледени наблюдения в цялата група или базирани на клетки с по-малко от 20 непрегледени наблюдения, са отбелязани в скоби. Резултати, базирани на по-малко от 20 непрегледени наблюдения в цялата група, не се публикуват.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

Таблица 7 показва дела на респондентите, които са се чувствали дискриминирани поради ромски произход, в различните сфери през последните пет години. Картината е подобна на нивото на дискриминация през последните 12 месеца, с изключение на сферата „достъп до жилищно настаняване“. Търсене на жилище не е особено често явление, затова

референтният период от пет години е по-адекватен. Резултатите за периода от последните пет години показват, че делът на респондентите, които са се чувствали дискриминирани по отношение на достъпа до жилища (41 %) е толкова висок, колкото и в сферата „при търсене на работа“ (40 %) за същия период от време.

Таблица 7: Делът респонденти, които са се чувствали дискриминирани поради ромски произход през последните 5 години в различни сфери от живота, по държави – членки на ЕС (%)^f

Държава – членка на ЕС	При търсене на работа ^a	На работа ^a	Образование (лично или като родител) ^a	Жилищно настаняване ^a	Други обществени/частни услуги ^{a,b}	Общо ^b
BG	21	11	6	(14)	11	22
CZ	61	17	19	65	40	61
EL	63	38	20	44	52	61
ES	34	23	15	45	37	51
HR	50	17	22	53	32	49
HU	33	11	15	22	18	32
PT	76	40	13	75	45	71
RO	34	19	10	(13)	21	29
SK	53	18	16	30	44	54
Общо (9 държави членки)	40	17	14	41	28	41

Бележки: ^a От всички респонденти от ромски произход, изложени на риск от дискриминация, основана на ромски произход, през последните 5 години в конкретна сфера; претеглени резултати.

^b От всички запитани в проучването респонденти от ромски произход, изложени на риск от дискриминация през последните 5 години, в най-малко една от сферите на ежедневието (освен достъп до здравеопазване) (n=7 745); претеглени резултати.

^a Другите обществени/частни услуги включват: нощен клуб, бар, ресторант, хотел, административни служби или обществени услуги, обществен транспорт и магазин.

^b Резултати, базирани на малък брой отговори, са статистически по-малко надеждни. Поради това резултатите, базирани на по-малко от 20 до 49 непретеглени наблюдения в цялата група или базирани на клетки с по-малко от 20 непретеглени наблюдения, са отбелязани в скоби. Резултати, базирани на по-малко от 20 непретеглени наблюдения в цялата група, не се публикуват.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

2.6.2. Мнения за общото разпространение на дискриминация по етнически признак

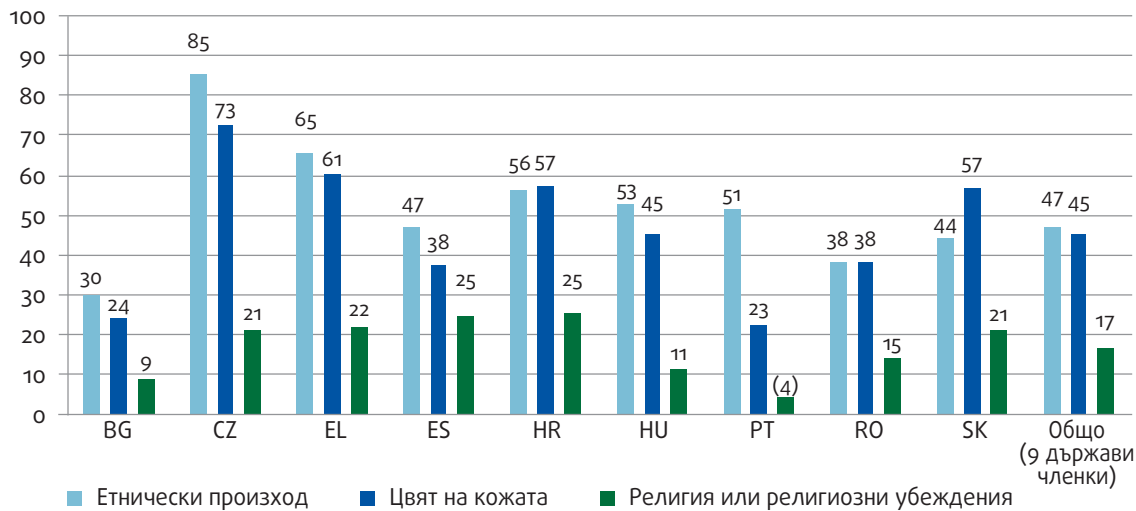
Анкетираните са помолени да оценят колко широко е разпространена дискриминацията въз основа на цвят на кожата, етнически произход, религия или религиозни вярвания в техните съответни държави. Делът на ромите, които се чувстват дискриминирани, е малко по-нисък от дела на тези, които смятат, че дискриминацията, основана на етнически произход или цвят на кожата, е широко разпространена в тяхното общество – тази констатация отразява факта, че респондентите оценяват не само собствените си преживявания, но и тези на членове на семейството и приятели. Почти

един на всеки двама роми счита, че дискриминацията, основана на етнически произход или цвят на кожата, е доста или много широко разпространена в неговата страна (Графика 20).

Резултатите от Специалното проучване на Евробарометър 437 относно дискриминацията в ЕС през 2015 г. (Графика 21) показват, че като средна стойност, висок процент от общото население в деветте държави – членки на ЕС, също счита, че дискриминацията, основана на етнически произход, е доста или много разпространена в тяхната страна ⁴⁶. Съществу-

⁴⁶ Средната за ЕС-28 стойност е 64 % за дискриминация, основана на етнически произход, и 50 % за дискриминация, основана на религия или убеждения. Вж. Европейска комисия (2015 г.), параграф 14.

Графика 20: Роми, които считат, че дискриминацията, основана на етнически произход, цвят на кожата или религия, е много или доста широко разпространена в тяхната страна, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б,в,г}

Бележки: ^а От всички респонденти от ромски произход (n = 7 947); претеглени резултати.

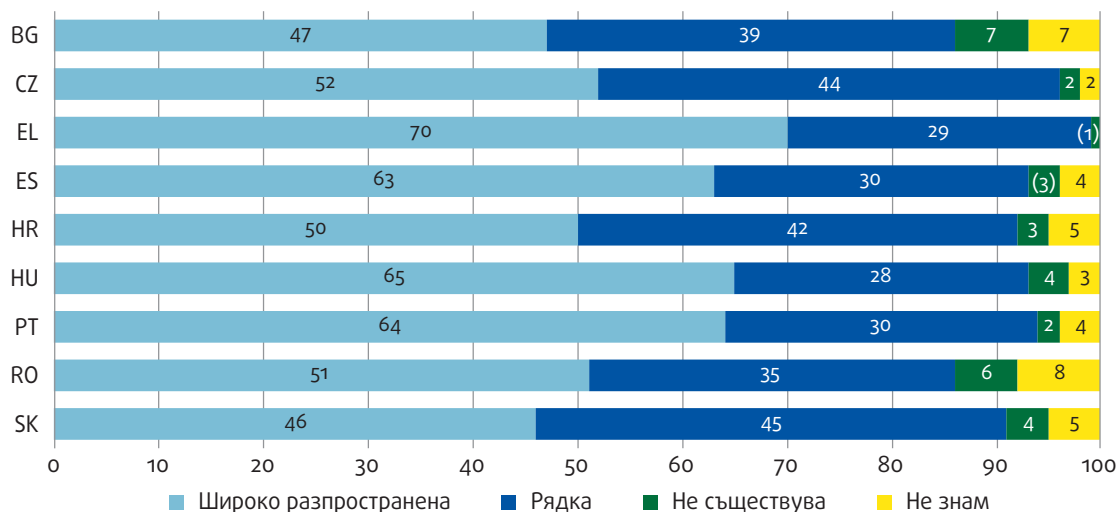
^б Въпрос от проучването: „За всеки от следните видове дискриминация, бихте ли ми казали дали, според Вас, тя е много рядка, по-скоро е рядкост, доста широко разпространена или много разпространена в [ДЪРЖАВА]: дискриминация на основата на етнически произход; цвят на кожата; религия или религиозни убеждения?“

^в Категориите отговори „много широко разпространена“ и „доста широко разпространена“ са събрани заедно за този анализ.

^г Резултати, базирани на малък брой отговори, са статистически по-малко надеждни. Поради това резултатите, базирани на по-малко от 20 до 49 непретеглени наблюдения в цялата група или базирани на клетки с по-малко от 20 непретеглени наблюдения, са отбелязани в скоби. Резултати, базирани на по-малко от 20 непретеглени наблюдения в цялата група, не се публикуват.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

Графика 21: Възприемана от общото население степен на дискриминация, основана на етнически произход, в девет държави – членки на ЕС (Специално проучване на Евробарометър 437), по страни (%)^{а,б,в}

Бележки: ^а Въпрос на Евробарометър: „За всеки от следните видове дискриминация, бихте ли ми казали дали, според Вас, тя е много широко разпространена, доста широко разпространена, по-скоро е рядкост или е много рядка в [ДЪРЖАВА]: дискриминация на основата на етнически произход?“

^б Категориите отговори „много широко разпространена“ и „доста широко разпространена“, както и „много рядка“ и „сравнително рядка“ са събрани заедно и са показани като „широко разпространена“ и „рядка“, съответно.

^в Резултати, базирани на малък брой отговори, са статистически по-малко надеждни. Поради това резултатите, базирани на по-малко от 20 до 49 непретеглени наблюдения в цялата група или базирани на клетки с по-малко от 20 непретеглени наблюдения, са отбелязани в скоби. Резултати, базирани на по-малко от 20 непретеглени наблюдения в цялата група, не се публикуват.

Източник: Европейска комисия, Специално проучване на Евробарометър 437 „Дискриминацията в ЕС през 2015 г.“

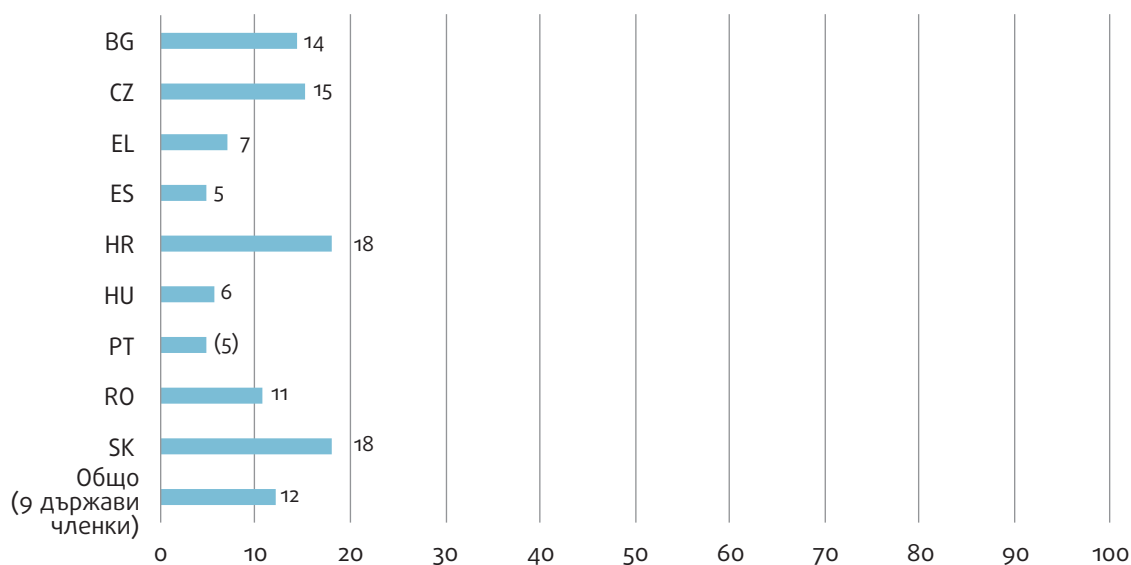
ват обаче значителни разлики между средните стойности на възприятията на ромите и тези на общото население. Делът на хората, които мислят, че дискриминацията на основата на етнически произход е широко разпространена в страната им, е по-висок сред населението като цяло (Графика 21), отколкото сред ромите (Графика 20) във всички изследвани страни, с изключение на Чешката република и Хърватия. В Чешката република 52 % от общото население смята, че дискриминацията, основана на етнически произход, е широко разпространена в сравнение с 85 % от ромите. В Хърватия разликата не е толкова голяма: 56 % от ромите в сравнение с 50 % от общото население.

2.6.3. Уведомяване за случаи на дискриминация

Резултатите от проучването показват, че неуведомяването за случаи на дискриминация остава често срещано явление сред ромите. Средно, само 12 %

от анкетираните, които са се почувствали дискриминирани поради ромския си произход най-малко веднъж през последните 12 месеца, са съобщили на дадена институция или са подали жалба за последния случай (Графика 22). Ниските равнища на уведомяване или оплакване – например в Гърция 7 % – трябва да се отчитат, като се вземат предвид високите стойности на разпространение на дискриминация, основана на етнически произход, които в Гърция са 48 %. Имайки предвид резултатите от EU-MIDIS I, когато 21 % от интервюираните роми в седем държави – членки ЕС, посочват, че са съобщили на дадена институция за последния случай на дискриминация, не може да се отбележи подобрене по отношение дела на респонденти, уведомили за дискриминация или подали жалби.

Графика 22: Роми, които са уведомили или са подали жалба за последния случай на дискриминация, основана на ромски произход, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б,в}

Бележки: ^а От всички респонденти от ромски произход, които посочват, че последният случай на дискриминация въз основа на цвят на кожата или етнически произход се е случил през последните 12 месеца (n=3 730); претеглени резултати.

^б Въпрос: „Последният път, когато се почувствахте дискриминирани заради Вашия ромски произход в [сфера], съобщихте ли, или внесохте ли жалба за случая?“

^в Резултати, базирани на малък брой отговори, са статистически по-малко надеждни. Поради това резултатите, базирани на по-малко от 20 до 49 непретеглени наблюдения в цялата група или базирани на клетки с по-малко от 20 непретеглени наблюдения, са отбелязани в скоби. Резултати, базирани на по-малко от 20 непретеглени наблюдения в цялата група, не се публикуват.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

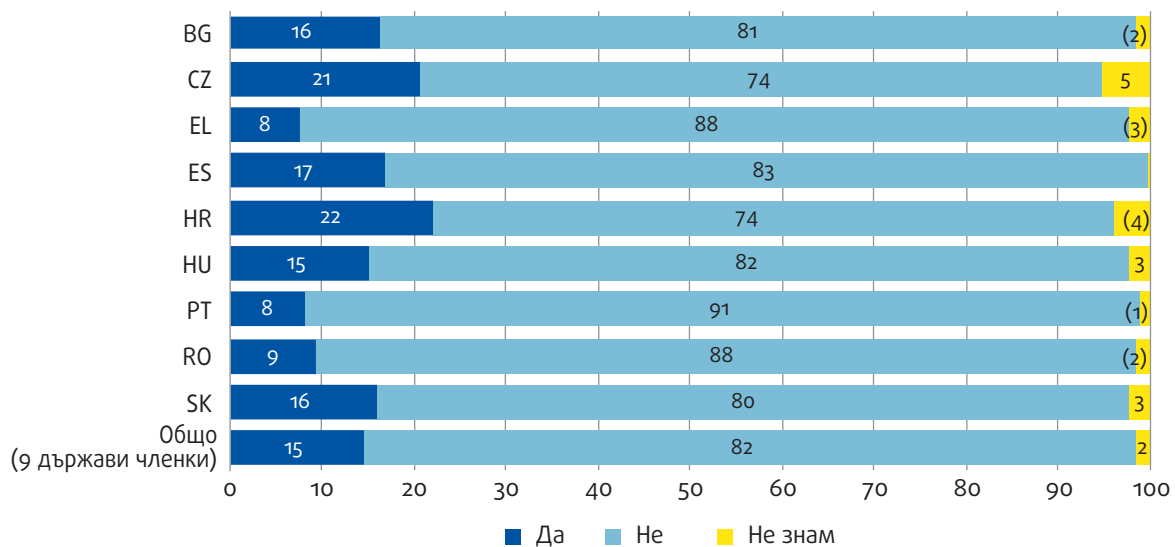
2.6.4. Информираност относно организации за подкрепа, органи за равно третиране, закони и кампании за борба срещу дискриминацията

За да се определи нивото на информираност за организации, които предлагат подкрепа и съвети в случай на дискриминация, респондентите са запитани дали знаят за един или повече, до три, предварително избрани органа за равно третиране. Освен това, бе зададен и общ въпрос относно тяхната информираност за организации, които предлагат подкрепа или съвет към хора, които са били обект на дискриминация, независимо от основанията за дискриминация.

Средно, както и в констатациите на EU-MIDIS I, на повечето респонденти (82 %) не им е известна такава организация в тяхната страна (Графика 23). В Португалия, Гърция и Румъния почти никой от анкетиранияте роми не знае за такава услуга за подкрепа или за организация, което би могло да обясни ниските равнища на съобщаване. Когато им бъде предложено име на дадена организация или орган за равно третиране, като цяло, 29 % от анкетиранияте роми посочват, че знаят за тази организация; резултатите обаче варират според страната.

Средно 36 % от анкетиранияте роми знаят, че има закон за забрана на дискриминацията въз основа на цвят на кожата, етнически произход или религия (Графика 24), около една трета (35 %) казват, че няма такъв закон, а 27 % не знаят дали съществува такава законодателство. Резултатите се различават значително в отделните страни, като най-ниските нива на информираност са в Португалия.

Графика 23: Информираност сред ромите за организации, които предлагат подкрепа или съвет на жертвите на дискриминация (независимо от основанията за дискриминация), по държави — членки на ЕС (%)^{а,б,в}

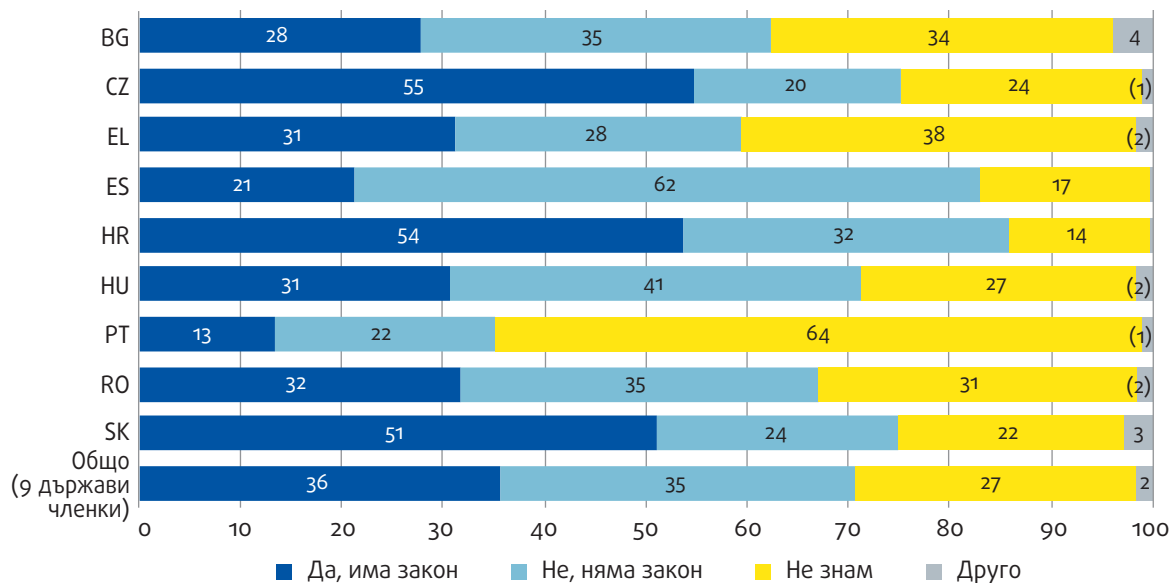
Бележки: ^а От всички респонденти от ромски произход (n = 7 947); претеглени резултати.

^б Въпрос от проучването: „Знаете ли организации в [ДЪРЖАВА], които предлагат подкрепа или съвет за хора, които са били обект на дискриминация — по някаква причина“

^в Резултати, базирани на малък брой отговори, са статистически по-малко надеждни. Поради това резултатите, базирани на по-малко от 20 до 49 непретеглени наблюдения в цялата група или базирани на клетки с по-малко от 20 непретеглени наблюдения, са отбелязани в скоби. Резултати, базирани на по-малко от 20 непретеглени наблюдения в цялата група, не се публикуват.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

Графика 24: Информираност на ромите за закони, които забраняват дискриминацията въз основа на цвят на кожата, етнически произход или религия, по държави – членки на ЕС (%)^{а,б,в}

Бележки: ^а От всички респонденти от ромски произход (n = 7 947); претеглени резултати.

^б Въпрос: „Доколкото сте информиран, има ли закон в [ДЪРЖАВА], който забранява дискриминацията въз основа на цвят на кожата, етнически произход или религия?“

^в Резултати, базирани на малък брой отговори, са статистически по-малко надеждни. Поради това резултатите, базирани на по-малко от 20 до 49 непретеглени наблюдения в цялата група или базирани на клетки с по-малко от 20 непретеглени наблюдения, са отбелязани в скоби. Резултати, базирани на по-малко от 20 непретеглени наблюдения в цялата група, не се публикуват.

Източник: FRA, EU-MIDIS II 2016 г., роми

Проучването накратко

Избраните констатации, представени в този доклад, се основават на проучване сред ромите в девет държави — членки на ЕС. Проучването сред ромите е част от проучване на FRA EU-MIDIS II, което събира данни за имигрантите и етническите общности, както и мнения във всички 28 държави — членки на ЕС. Методологията, използвана в ЕС-MIDIS II, надгражда върху опита, придобит при провеждането на първото проучване на FRA на имигрантите и етническите малцинства през 2008 г. (ЕС-MIDIS I) и проучването за ромите през 2011 г. В сравнение с предишни проучвания наборът от въпроси в ЕС-MIDIS II беше разширен, а покритието на целевите групи в проучването бе подобро чрез използването на съвременни подходи при конструиране на извадки.

Критериите за подбор

Тъй като информацията, отнасяща се до подбора на респондентите, не бе леснодостъпна от административни източници на данни, респондентите в EU-MIDIS II бяха проверени за допустимост за участие в проучването чрез самоидентификация — както е направено в EU-MIDIS I и проучването за ромите от 2011 г. При провеждане на интервютата с извадката от ромите, след свързване с домакинството и представяне на проучването, интервюиращият е задавал отсяващ въпрос („Има ли някой на възраст 16 или повече години, живеещ в това домакинство, който е от ромски произход?“), за да определи дали в домакинството има ромите с право да вземат участие в проучването. В някои страни терминът „ромите“ е заменен с анкетна карта, съдържаща всички съответни термини, обикновено използвани в страната и включени в общото понятие „ромите“, възприето от проучването.

Само един човек от домакинство е анкетиран в ромските домакинства, докато редица въпроси от въпросника се отнасят за положението на всеки член от домакинството. Проучването EU-MIDIS II събира информация за 7 947 ромски домакинства с общо 33 785 членове на домакинства. Следователно, в зависимост от вида на анализа (на ниво „респондент“ или на ниво „домакинство“), представените в този доклад резултатите са базирани или на опита на 7 947 респонденти (по един от домакинство), или на 33 785 лица (всички лица, живеещи в ромски домакинства). Броят респонденти, които представляват основата на всеки резултат, е посочен под съответната таблица или графика.

Начин на събирането на данните

Ipsos MORI, голяма международна фирма за проучвания, базирана в Обединеното кралство, се ангажира с работата на терен за EU-MIDIS II под контрола на служителите на FRA, които наблюдаваха строгото съблюдаване на процедурите за контрол на качеството. Персонал на FRA участваше в курсовете за обучение на интервюиращите и наблюдаваше дейността по събирането на данните.

Основният метод на интервюиране за EU-MIDIS II беше Лично интервю с помощта на компютър (Computer Assisted Personal Interview) — т.е. интервюта лице в лице, провеждани от анкетьори, използващи компютризиран въпросник. Основната английска версия на въпросника за проучването бе преведена на деветте официални езика на страните, в които бяха анкетираны ромите. Средната продължителност на интервютата с ромски респонденти е 43 минути.

Извадките

Проучването на EU-MIDIS II си постави за цел да постигне случайна извадка на ромите във всяка от деветте държави — членки на ЕС, където бяха интервюирани ромите. Във всички девет страни ромските домакинства бяха избрани чрез използването на техники за произволен подбор на извадките — което означава, че при липса на списъци на лица или адреси, анкетьорите следват предварително определени инструкции в произволно избрани райони, за да се свържат с всяко домакинство. Това включва подход на многостепенна гнездова извадка, където — като първа стъпка — данните за броя на населението се събират на най-ниското възможно регионално равнище (например данни от преброявания или други източници). Тази информация послужи за подготовка на рамката на извадката — списък на районите, където ще се провеждат интервютата, известни също като първични извадкови единици (ПИЕ). В Испания, Португалия и Гърция за идентифициране на първичните извадкови единици и на концентрацията на ромите в районите бяха използвани експертните познания на местните ромски НПО и рамките на извадката за пилотното проучване на ромите от 2011 г. Първичните извадкови единици бяха избрани с вероятност, пропорционална на размера на целевото население в съответните прослойки. Избраните първични извадкови единици бяха допълнително

стратифицирани по региони и селища, за да се гарантира достатъчно покритие на различни части на страната, както и на селските и градските райони. За да се оптимизира използването на ресурсите, в някои страни броят на първичните извадкови единици с висока гъстота/концентрация беше по-увеличен, а районите с ниска гъстота бяха изключени от проучването, тъй като включването им би довело до много високи разходи, но до слабо влияние върху общите резултати.

В деветте страни, в които бяха изследвани ромите, административните единици с гъстота на ромското население под определен праг за дадена страна бяха изключени от рамката на извадката – например, ако административните единици имат по-малко от определен брой ромски домакинства (между 15 в Унгария и 200 в Испания) или гъстотата на ромите е под определен праг (5–10 % от общия брой на населението в района, в зависимост от страната). Праговете бяха договорени с агенцията за работа на терен и зависеха от общия размер на първичните извадкови единици. Изключването на райони с много ниска гъстота на роми доведе до лек спад в обхващането на всички роми, живеещи в изследваните девет държави – членки на ЕС, в резултат на което проучването покрива между 60 % и 80 % от всичките роми в страните, където бе проведено изследването. За да се увеличи ефективността на извадката в райони, за които, по предварителна оценка, ромите съставляват по-малко от 25 % от населението, за България, Унгария и Румъния бе използвана адаптивна гнездова извадка (Adaptive Cluster Sampling). Адаптивната гнездова извадка позволява проучване на съседни адреси около дадено приемливо за анкетата домакинство, за да се намерят и други приемливи за анкетата домакинства ⁴⁷. Независимо от използвания метод за домакинствата от извадката, във всеки случай бе избран един респондент от домакинството на случаен принцип.

Претегляне

При анализа на резултатите от проучването данните бяха претеглени така, че да отразят вероятността за подбор и отговор на всяко домакинство и лице въз основа на многоетапния подход към извадката. Претеглянето бе необходимо и за да се коригира ефекта на неравностойна вероятност за подбор при използвания подход за повишаване ефективността на събирането на данни (в някои страни в районите с по-висока гъстота броят на първичните извадкови единици бе по-голям). Теглата също така вземат предвид разликите в (приблизителния) брой на ромското население във всяка от страните. Тъй като размерът на извадката не е пропорционален на броя на ромското население във всяка една от страните,

47 За описание на метода вж. Verma Vijay (2014 г.).

страните с по-голямо ромско население съответно получават по-висока тежест. Това дава възможност за изчисляване на обобщени статистически данни, когато се комбинират различните страни.

Големина на ромската извадка

Големината на целевата извадка за всяка от деветте държави – членки на ЕС, в които бяха интервюирани роми, се базира на приблизителния брой на ромите, живеещи във всяка страна. В деветте държави – членки на ЕС, бяха проведени общо 7 947 интервюта с респонденти от ромски произход, като се започне от 508 интервюта в Гърция до 1 408 в Румъния, както е показано в Таблица 8. За да се получи извадка от 7 947 интервюта, бяха посетени общо 35 400 адреса, включително невалидни и неприемливи адреси.

Таблица 8: Брой ромски граждани и домакинства, интервюирани в EU-MIDIS II, по държави – членки на ЕС

Държава – членка на ЕС	Домакинства/селектирани респонденти	Лица в ромски домакинства
България	1 078	4 278
Хърватия	538	2 800
Чешка република	817	3 245
Гърция	508	2 719
Унгария	1 171	4 941
Португалия	553	1 992
Румъния	1 408	5 764
Словакия	1 098	4 987
Испания	776	3 059
Общо (9 държави членки)	7 947	33 785

Съпоставимост между различните проучвания

Понастоящем три проучвания на FRA – EU-MIDIS I (2008 г.), проучването за ромите (2011 г.) и ЕС-MIDIS II (2016 г.) – са събрали данни за ромите в шест държави – членки на ЕС: България, Гърция, Румъния, Словакия, Унгария и Чешката република. В допълнение към това, ромите в Португалия и Испания са обхванати както в проучването на ромите от 2011 г., така и в EU-MIDIS II. Проучването за ромите от 2011 г. не обхваща ромите в Хърватия.

Докато EU-MIDIS I акцентира върху случаите на дискриминация, виктимизация, полицейски проверки и право на информираност при респондентите, то проучването за ромите от 2011 г. и EU-MIDIS II задават по-широк набор от въпроси, свързани с различни области от всекидневния живот на респондентите. Следователно всичките три проучвания събират данни по въпроси като дискриминация и информираност за права, докато резултатите, свързани с други въпроси, като бедност, образователно равнище и жилищно настаняване, се събират само в проучването за ромите от 2011 г. и EU-MIDIS II. В някои случаи формулировката на въпросите при различните проучвания е променена, което може да ограничи съпоставимостта на резултатите.

Всички проучвания – EU-MIDIS I, проучването за ромите от 2011 г. и EU-MIDIS II – са извършени с помощта на сходна методология, прилагаща многоетапен подбор на анкетираните. С цел оптимизиране на подхода за извадката EU-MIDIS II доразви методологията, приложена през 2011 г. Въпреки сходните методологически подходи, използвани в проучванията, при сравняване на резултатите трябва да се вземат предвид някои ограничения.

Проучването EU-MIDIS II допълнително подобри методите за конструиране на извадката и претегляне на данните, разработени за проучването на ромите от 2011 г. – следователно за резултатите от EU-MIDIS II следва да се счита, че дават по-точна представа за положението и опита на ромите в страните, обхванати и в двете проучвания. Ромите са пример за така наречените „трудно достижими“ групи за извадки при проучвания, което означава, че постигането на представителна извадка е по-трудно в сравнение с проучванията сред общото население. Следните въпроси се отразяват на съпоставимостта на двете проучвания.

Данните от проучването EU-MIDIS II през 2016 г. бяха коригирани, като се взеха предвид неравностойните вероятности за подбор и многоетапната извадка. Данните от проучването от 2011 г. не бяха претегляни (вж. информация относно теглата). Това означава, че дори ако извадката в дадена страна е сходна, данните за 2016 г. ще предоставят по-точни резултати.

Географско покритие

Географското покритие на региони от ниво ⁴⁸ NUTS2 бе сходно в седем от осемте страни, където данните за ромите са събирани както в проучването на EU-MIDIS II, така и в проучването за ромите от 2011 г.

⁴⁸ NUTS означава „Обща класификация на териториалните единици за статистически цели“. За повече информация вж. [уеб страницата](#) на Евростат за класификацията.

Само за Гърция извадката е разпростряна върху повече географски райони в проучването за ромите от 2011 г., отколкото в ЕС-MIDIS II.

Разлики в извадките

При сравняване на разпределението на извадката от 2011 г. и на извадката от 2016 г. следва да се отбележи, че резултатите, базирани на проучването от 2016 г., винаги се основават на претеглена извадка, за разлика от 2011 г.

В проучването от 2016 г. извадката показва във всички страни по-висок процент на по-малки домакинства (домакинства от 1 или 2 души) в сравнение с 2011 г. Това е свързано и с по-малко деца (о до 15), живеещи в домакинствата, в проучването от 2016 г. и по-висока средна възрастова група. В сравнение с общото население обаче ромските домакинства в ЕС-MIDIS II са средно по-млади, с повече деца и няма домакинства с по-малко от едно член. Тази промяна в структурата на домакинствата между двете проучвания показва обща демографска промяна на ромското население към по-малки домакинства, но също така подкрепя и предположението, че подобрената методология обхваща по-разнообразно население през 2016 г. Разпределението на пола на анкетираните е сходно в осемте страни, които са обхванати в двете проучвания.

Грешка в извадката

Всички извадкови проучвания са засегнати от грешка в извадката, като се има предвид, че в проучването са интервюирани само една малка част от общия брой на населението. Следователно всички представени резултати са точкови оценки с подразбираща се статистическа вариация. Малките разлики от няколко процентни пункта между групите респонденти трябва да се тълкуват в границите на статистическата вариация и само по-съществените разлики между групи от населението следва да се разглеждат като доказателство за действителни различия.

Референции

Европейска комисия (2010 г.), [Европейска платформа срещу бедността и социалното изключване: Европейска рамка за социално и териториално сближаване](#), COM (2010) 758 окончателно, Брюксел, 16 декември 2010 г.

Европейска комисия (2015 г.), [Специално проучване на Евробарометър 437 „Дискриминацията в ЕС през 2015 г.“](#), Люксембург, Служба за публикации.

Европейска комисия (2016 г.), Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, [Започване на консултации относно европейския стълб за социални права](#), COM(2016) 127 окончателно, Страсбург, 8 март 2016 г.

Европейска комисия/ЕАСЕА/Eurydice (2015 г.), [Структурата на европейските образователни системи 2015/16:Схематични диаграми. Евридика факти и цифри](#), Люксембург, Служба за публикации на Европейския съюз (Служба за публикации).

Европейска сметна палата (ЕСП) (2016 г.), [Инициативите за политика на ЕС и финансова подкрепа за интеграцията на ромите: значителен напредък, постигнат през последните десет години, но са необходими допълнителни усилия на място](#), специален доклад, Люксембург, Служба за публикации.

Евростат (2016 г.), [Наръчник за европейската статистика – индикатори на Европа 2020 – образование](#).

Световна банка (2012 г.), [Към равен старт: Затваряне на пропастта при ранното обучение за ромските деца в Източна Европа](#).

Съвет на Европа (2012 г.), [„Предполагаме и официален брой на ромите в Европа“](#), актуализиран на 2 юли 2012 г.

ЮНЕСКО (2010 г.), [EFA Глобален мониторингов доклад 2010 г., Да се обърнем към маргинализираните](#), Париж.

FRA (Агенция на Европейския съюз за основните права) (2009 г.), [EU-MIDIS – Доклад с основните резултати](#), Люксембург, Служба за публикации.

FRA (2012 г.), [Положението на ромите в 11 държави – членки на ЕС – Резултати от проучването накратко](#), Люксембург, Служба за публикации.

FRA (2014 г.), [Проучване за ромите – Данни на фокус: Дискриминация срещу ромските жени и условията им на живот в 11 държави – членки на ЕС](#), Люксембург, Служба за публикации.

FRA (2016 г.), [Измерване на стратегиите за приобщаване на ромите – подход, базиран на индикаторите за основни права](#), UNECE Работен документ 20.

Fundación Secretariado Gitano (изд.) (2009), [Здраве и ромска общност: Анализ на положението в Европа. България, Гърция, Испания, Португалия, Румъния, Словакия, Чешката република](#), Cuadernos Tecnicos N° 97, Мадрид, 2009 г.

Verma Vijay (2014 г.), [Население с неуловима извадка: Приложение на проучванията за детския труд](#), Женева: Международна организация на труда.

Willis, Gordon B. (2005), [Познавателно интервюиране. Средство за подобряване дизайна на въпросник](#), Лондон, Sage, параграф 3.

КАК ДА СЕ СДОБИЕМ С ПУБЛИКАЦИИТЕ НА ЕС?

Безплатни публикации:

- един екземпляр:
чрез EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- повече от един екземпляр или постери/карти:
от представителствата на Европейския съюз (http://ec.europa.eu/represent_bg.htm),
от делегациите в страни извън Европейския съюз (http://eeas.europa.eu/delegations/index_bg.htm),
като се свържете с услугата Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_bg.htm)
или като се обадите на 00 800 6 7 8 9 10 11 (безплатен номер в ЕС) (*).

(*) Информацията, както и повечето обаждания са безплатни (възможно е обажданията от мрежата на някои оператори, от обществени телефони или от хотели да бъдат таксувани).

Платени публикации:

- чрез EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

HELPING TO MAKE FUNDAMENTAL RIGHTS A REALITY FOR EVERYONE IN THE EUROPEAN UNION

80 % от респондентите роми живеят под прага на бедността за тяхната страна. Всеки трети ром живее в жилище без течаща вода. Всяко трето ромско дете живее в домакинство, в което някой си е легнал гладен поне веднъж през предходния месец. Ромските деца изостават от своите неромски връстници по всички показатели за образование. Тези – и други – констатации в настоящия доклад открояват тревожна действителност, пред която не можем да си затваряме очите: най-голямото етническо малцинство в Европейския съюз продължава да се сблъсква с дискриминация и неравен достъп до различни жизненоважни услуги.

Докладът откроява упоритите пречки пред заетостта, образованието, жилищното настаняване и здравните услуги. В същото време той разкрива, че четирима от 10 анкетиращи роми са се почувствали дискриминирани най-малко веднъж през последните пет години – но въпреки това съвсем малка част от тях са предприели действия след инцидента. Макар и стряскащ, този доклад представя важна информация, която може да служи като уникален инструмент за авторите на политики, призвани да гарантират равното третиране на ромите по отношение на техните основни права.

Докладът е изготвен въз основа на проучване, при което е събрана информация за почти 34 000 лица, живеещи в ромски домакинства в девет държави – членки на Европейския съюз (ЕС), получена чрез почти 8 000 лични интервюта с роми. В него са представени избрани резултати от Второто проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз, извършено от FRA, в което са анкетиращи около 26 000 души с имигрантски произход или от етническо малцинство, живеещи в ЕС. Проучването на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз е основна част от ангажимента на Агенцията да събира и публикува данни за групи, които не са обхванати в проучвания сред общото население. Това е третото проучване на агенцията, което акцентира върху ромите.

FRA – АГЕНЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ЗА ОСНОВНИТЕ ПРАВА

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Виена – Австрия

Тел. +43 158030-0 – Факс +43 158030-699

fra.europa.eu – info@fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Служба за публикации

ISBN 978-92-9491-841-3